

Ymgynghoriad Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd Haf 2015

Dyfodol y Gwasanaeth Llyfrgell: Adolygiad ac Argymhellion

Lluniwyd yr adroddiad

gan

Judith Broady-Preston a Sian Shakespear

Dr Judith Broady-Preston, BA(Hons) MA PhD
MCLIP FHEA
Reader in Information Management,
Institute Director of Postgraduate Studies,
Institute of Management,
Prifysgol Aberystwyth University Aberystwyth,

Cymdeithion Sian Shakespear Associates
26, Stryd Fawr, Bethesda, Gwynedd, LL57 3AE
07890613933
www.sianshakespear.co.uk

Cymdeithion Sian Shakespear Associates

Cynnwys

1. Crynodeb Gweithredol [gydag Argymhellion].....	4
2. Cyflwyniad a Cefndir.....	9
Cyflwyniad.....	9
Cefndir.....	9
Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd: y ddarpariaeth bresennol.....	11
3. 2015 Ymgynghoriad ac Adolygiad.....	12
Ymdriniaeth ac amserlen.....	12
Ymgynghoriad: Y Broses a'r Deilliannau.....	13
4. Canlyniadau a Dadansoddiad Ansoddol.....	14
4.1 Datblygu Sgiliau Digidol.....	15
4.2 Mynediad at Wybodaeth.....	16
• Iaith.....	16
• Lleoliad a phatrymau defnyddio.....	17
• Y gwasanaeth llyfrgell teithiol a chartref.....	19
• Trafnidiaeth a theithio.....	19
• Gwirfoddolwyr, Llyfrgelloedd a reolir gan Gymunedau a Rhannu'r ddarpariaeth gwasanaeth.....	20
4.3 Hyrwyddo Iechyd a Lles.....	22
4.4 Hybu Darllen.....	25
5. Canlyniadau a dadansoddiad meintiol.....	27
5.1 Blaenoriaethau i'r dyfodol a gwasanaethau hanfodol.....	27
• Plant/defnyddwyr Lori Ni: blaenoriaethau.....	27
• Defnyddwyr Gwasanaethau Oedolion.....	29
• Grwpiau ffocws: canlyniadau.....	31
• Plant/defnyddwyr Lori Ni: arferion darllen/hoffterau.....	34
6. Casgliadau.....	35
7. Argymhellion.....	37
8. Atodiadau.....	40

Rhestr Ffigurau

Ffigur 1: Plant/Defnyddwyr Lori Ni – Blaenoriaeth 1

Ffigur 2: Plant/Defnyddwyr Lori Ni – Blaenoriaeth 2

Ffigur 3: Cyfuno Blaenoriaethau 1 a 2 – Plant/Defnyddwyr Lori Ni

Ffigur 4: Blaenoriaeth 1 - Defnyddwyr Gwasanaethau Oedolion

Ffigur 5: Cyfuno Blaenoriaethau 1 a 2 - Defnyddwyr Gwasanaethau Oedolion

Ffigur 6: Elfennau hanfodol y gwasanaeth - Grŵp Ffocws Pobl Ifanc

Ffigur 7: Elfennau hanfodol y gwasanaeth - Cyngor Pobl Hŷn

Ffigur 8: Elfennau hanfodol y gwasanaeth - Grwpiau Rhieni

1. Crynodeb Gweithredol

Mae'r canlynol yn gasgliadau ymgynghoriad cyhoeddus a wnaed gan Gymdeithion Sian Shakespear ar ran Cyngor Gwynedd ar ei Ddogfen Ymgynghori yn ystod gwanwyn/haf 2015 gydag adolygiad arbenigol annibynnol ar Wasanaeth Llyfrgell Gwynedd.

Casgliadau

- a. Yn wyneb sefyllfa ariannol gynyddol anodd, mae'n rhaid i Gyngor Gwynedd gydbwyso'r hyn y mae angen iddo'i wneud i gyflawni ei rwymedigaethau o dan Ddeddf Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd 1964¹, bodloni anghenion a disgwyliadau'r defnyddwyr â'r galwadau trwm eraill ar ei gyllideb. Fel un is-set o boblogaeth Gwynedd, roedd gan ddefnyddwyr y Gwasanaeth Llyfrgell a gymerodd ran yn Ymgynghoriad 2015 farn gref ac yn gyffredinol roeddent yn gwrthwynebu newid gan nad oes ganddynt lawer o ddealltwriaeth o'r toriadau yn y gyllideb sy'n wynebu'r Cyngor, na chydymdeimlad chwaith.
- b. Nid yw'r weledigaeth a'r strategaeth ddrafft *'Mwy na Llyfrau'* yn cydnabod yn llawn bod gan adeiladau llyfrgell swyddogaethau pwysig y tu hwnt i lyfrau a darparu gwybodaeth. Maent yn fannau cyhoeddus a chanolfannau cymdeithasol mewn nifer o gymunedau, mewn perthynas â:
 - iechyd meddwl – er enghraifft – drwy leddfu ac atal dementia
 - atal ymddygiad gwrthgymdeithasol
 - addysg – hwyluso a helpu caffael sgiliau llythrennedd a chymdeithasol
 - lleihau ôl-troed carbon y sir
 - cyfrannu at yr economi leol
 - cynhwysiad cymdeithasol ar sail oed, iaith neu drwy gymhathu newydd-ddyfodiaid.Ymhellach mae llawer o'r rhain yn cyfrannu at nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- c. Nid yw mwyach yn ariannol gynaliadwy i Wasanaeth Llyfrgell Gwynedd barhau i gadw amryw o adeiladau at ddibenion llyfrgell yn unig, gyda stoc yn eistedd ar silffoedd heb fod ar gael, a dim mynediad at gyfrifiaduron am lawer o'r amser, oherwydd mai dim ond yn rhan-amser y mae'r adeiladau ar agor. Hwn yw'r gwirionedd er gwaethaf ymbil taer gan ddefnyddwyr ar i'r Cyngor gadw adeiladau llyfrgell hyd yn oed os mai am ychydig oriau'r wythnos y maent ar agor.
- d. Mae angen i'r ddarpariaeth llyfrgell newydd ddatblygu a newid yn raddol fel bod defnyddwyr yn ymgyswrtu â'r newidiadau ac yn cael cyfle i newid eu hymddygiad a'u patrymau defnydd eu hunain.
- e. Rhaid i newidiadau ac addasiadau gael eu cynnwys drwyddi draw ym mhob man darparu gwasanaeth ac ym mhob cymuned er mwyn bodloni anghenion defnyddwyr a chyflawni gofynion y gwasanaeth i fod yn gynaliadwy ac yn addas ar gyfer y dyfodol.

¹ Llyfrfa Ei Mawrhydi (1964) *Deddf Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd Cyhoeddus 1964*. Ar gael: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/75>

f. Mae angen i Gyngor Gwynedd sicrhau fod ei Wasanaeth Llyfrgell yn bodloni'r safonau presennol ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus fel ag y'u cyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru² er mwyn cyflawni ei rwymedigaethau statudol. Ond, er mwyn gwneud y toriadau sylweddol yn y gyllideb sy'n ofynnol o dan *Her Gwynedd*, i wneud y gwasanaeth yn addas i'r 21ain ganrif a diwallu anghenion defnyddwyr, mae Cyngor Gwynedd angen model sy'n denu defnyddwyr i:

- ymweld â phrif lyfrgell
- ymweld â llyfrgell a reolir yn gymunedol o dan arweiniad yr awdurdod³
- ymweld â llyfrgell symudol
- cael mynediad i'r Gwasanaeth Llyfrgell ar-lein

g. Bydd angen i'r ddarpariaeth newydd sicrhau fod y ffactorau canlynol yn eu lle cyn llawned â phosibl ym mhob man darparu gwasanaeth:

- amseroedd agor/ymweld cyfleus,
- safon gwasanaeth uchel,
- amrywiaeth ddeniadol o eitemau a gwasanaethau,
- cyfleoedd i gymdeithasu'n anffurfiol
- mynediad hawdd,
- cysylltiadau trafndiaeth cyfleus.

Byddai'n ddymunol hefyd rhoi cyfleoedd i'r defnyddwyr bori drwy gasgliadau sy'n cael eu diweddarau'n gyson neu gael eu cyflwyno i lyfrau ac awduron newydd.

h. Mae gan gymunedau gwahanol gymwyseddau, galluoedd a dymuniadau gwahanol o ran cymryd rhan ac ysgwyddo cyfrifoldeb am lyfrgelloedd ac ni fydd un model yn addas i bob sefyllfa. Bydd angen cyfathrebu'n ofalus iawn o safbwynt ymgysylltu â gwirfoddolwyr a gwneud hynny'n raddol.

i. Gallai gwirfoddolwyr gymryd rhan i ehangu a chyfoethogi'r profiad llyfrgell mewn:

- llyfrgelloedd sefydlog
- dosbarthu ystafell gefn
- digwyddiadau a sesiynau hyfforddi
- ar lyfrgelloedd teithiol/ymweliadau cartref
- trafndiaeth
- codi arian

i **gefnogi** staff cyflogedig proffesiynol os yw'r staff a'r gwirfoddolwyr yn cael hyfforddiant. Fodd bynnag, mae'r lefelau staffio isel presennol yn effeithio ar amser staff i reoli gwirfoddolwyr a gall defnyddwyr fod yn wrthwynebus i unrhyw gynllun gwirfoddoli. Mae angen sgiliau arbennig, y gallu i gyfathrebu a phrofiad.

² Lywodraeth Cymru (2014) *Llyfrgelloedd yn gwneud gwahaniaeth: pumed fframwaith y Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014-2017*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/140425wpls5en.pdf>

³ *Canllawiau ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/150522community-managed-libraries-en.pdf>

- j. Er bod y cyfle i bori drwy lyfrau a'u trafod yn eu dwylo yn cael ei werthfawrogi gan nifer o ddefnyddwyr, gallai datrysiadau digidol/ar-lein gyfrannu o'u cyflwyno'n sensitif, megis defnyddwyr yn cael eu gwahodd drwy alwad ffôn neu e-bost i ymweld ag adeilad llyfrgell neu ddolen i weld llyfrau a ddewiswyd iddynt, yn seiliedig ar eu defnydd blaenorol.
- k. Ar hyn o bryd mae adeiladau Llyfrgell Gwynedd yn darparu mynediad hanfodol ac am ddim i gyfrifiaduron i sectorau o'r boblogaeth mewn nifer o gymunedau, rhai ohonynt â chyfraddau cynhwysiant digidol isel. Am y rheswm a eglurwyd ym mhwynt c, mae'n bosibl na fydd Cyngor Gwynedd yn gallu cefnogi rhai o'r adeiladau hyn yn y dyfodol.
- l. Mae adeiladau llyfrgell a'u staff yn chwarae rhan bwysig o safbwynt yr iaith Gymraeg mewn amryw o gymunedau drwy'r sir ac mae ganddynt rôl sylweddol mewn rhai ohonynt.
- m. Drwyddi draw mae nifer defnyddwyr Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd yn dirywio oherwydd:
 - proffil oedran hŷn y defnyddwyr
 - tynfa'r oes ddigidol sy'n gwneud adeiladau llyfrgell yn llai perthnasol i bobl iau.
 Ond, mae tueddiadau defnyddwyr yn llyfrgell Penygroes yn awgrymu fod modd, gydag ymdrech bendant a marchnata parhaus, cynyddu niferoedd defnyddwyr hyd yn oed ymhlith yr ifanc.
- n. Bydd angen i'r model o ddarparu gwasanaeth ystyried cynnydd parhaus yn nefnyddwyr y gwasanaeth llyfrgell cartref ond ochr yn ochr â hyn, peidio â difrïo'r agwedd 'gwasanaeth' lle mae staff yn treulio amser gyda phobl yn eu cartrefi, h.y. nid rhoi sylw i niferoedd yn unig.
- o. Mae angen i Wasanaeth Llyfrgell Gwynedd, mewn cydweithrediad ag ysgolion a'r gwasanaeth addysg, barhau i ddatblygu ac addasu er mwyn darparu deunydd darllen hanfodol i blant, yn yr ysgol a'r tu allan, i gefnogi eu haddysg a helpu sgiliau llythrennedd a chynyddu nifer y defnyddwyr yn y dyfodol.

Argymhellion

Y Strategaeth/Y Weledigaeth

a. Newid nod craidd 3 o: 'Hybu'r defnydd o adnoddau'r gwasanaeth a llyfrgelloedd fel canolfannau cymunedol amlbwrpas' i 'Cefnogi a hybu'r defnydd o'r gwasanaeth a'i adeiladau fel mannau cymunedol anffurfiol a ffurfiol amlbwrpas a gwasanaethau y tu hwnt i lyfrau'.

b. Newid maes gwasanaeth allweddol/thema graidd sy'n adlewyrchu'r uchod i

Hybu iechyd a lles unigolion a chymunedau.

c. Ystyried cynnwys gweithredoedd o dan yr uchod sy'n adlewyrchu rôl bwysig y gwasanaeth a llyfrgelloedd o ran cydlyniant cymunedol, iechyd meddwl, cynhwysiant cymdeithasol, yr economi leol a'r iaith Gymraeg.

Y ddarpariaeth

- d.** Er mwyn cyflwyno gwasanaeth mwy cost-effeithlon ac effeithiol, mae angen cynnig ystod ehangach o ddarpariaeth gwasanaeth llyfrgell na'r hyn a gynigir ar hyn o bryd (+/-20 awr gwasanaeth llyfrgell sefydlog neu symudol), naill ai fel ateb unigol neu mewn cyfuniad ag un arall, fel ag yr amlinellir yn Argymhellion e-q isod.
- e.** Creu amrywiaeth o ddarpariaeth gwasanaeth i wella a pharu argaeledd y gwasanaeth/oriau agor â'r patrymau defnydd drwy roi sylw at anghenion defnyddwyr. Angen rhoi sylw arbennig i gydweddu mynediad corfforol/oriau agor ag amserlenni trafndiaeth gyhoeddus a phatrymau gwaith lleol.
- f.** Ystyried cynnig gwasanaeth llyfrgell a reolir gan gymunedau yn yr 8 llyfrgell sydd ar agor am lai na 20 awr yr wythnos yn ogystal â'r 9 llyfrgell lawn-amser. Er mwyn sicrhau fod y rhain yn gymwys i gael eu hystyried fel rhan o'r ddarpariaeth statudol, sefydlu llyfrgelloedd Model C - llyfrgelloedd cymunedol dan arweiniad yr awdurdod - fel ar yr argymhellir yn adroddiad *Ymddiriedolaethau Annibynnol a Llyfrgelloedd Cymunedol yng Nghymru* (2014) (t.30)⁴ a gadarnheir gan *Ganllawiau Llywodraeth Cymru ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru* (t. 17).⁵ Dylai gwasanaethau o'r fath fodloni'r 18 Hawl Craidd a amlinellir ym mhumed fframwaith Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru⁶.
- g.** Symud tuag at system fwy canolog ar gyfer storio a dosbarthu CDs, DVDs, deunydd print ac electronig [model "Y Llyfrgell Brydeinig gwasanaeth Boston Spa"] i gefnogi'r ystod gyfan o ddarpariaeth llyfrgell er mwyn osgoi cael stoc yn eistedd ar silffoedd mewn llyfrgelloedd wedi cau. Y system a'r broses i gael eu goruchwyllo gan staff cyflogedig ond ei chyflwyno'n weithredol gan wirfoddolwyr a hyfforddwyd drwy'r ystod o adeiladau a'r gwasanaeth teithiol neu drwy gyfleusterau eraill fel canolfannau hamdden ac ysgolion.
- h.** Cyflwyno rhaglen o weithgareddau a gwasanaethau yn y 9 llyfrgell fwyaf i hyrwyddo cynhwysiant digidol. Gallai'r rhain gael eu cyflwyno gan staff llyfrgelloedd cyhoeddus gyda chymorth grwpiau defnyddwyr o'r cymunedau i gyd i dreialu a chynghori ar unrhyw weithgareddau a gwasanaethau newydd. Byddai'r 9 llyfrgell yn y tymor hir yn arwain ar yr e-adnoddau ac yn cyflwyno hyfforddiant wyneb yn wyneb wrth i'r gwasanaethau newydd gyrraedd cymunedau. Gallai gwirfoddolwyr gefnogi'r datblygiadau hyn drwy ymgymryd â thasgau bob dydd fel dosbarthu/derbyn llyfrau.

⁴ Roberts, D.H.E. (2014) *Ymddiriedolaethau Annibynnol a Llyfrgelloedd Cymunedol yng Nghymru: Ymchwil i natur y ddarpariaeth gyfredol a'r hyn a gynllunir, Rhagfyr 2014, comisiynwyd gan Lywodraeth Cymru*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/150211-independent-trusts-community-libraries-en.pdf>

⁵ Llywodraeth Cymru (2015) *Canllawiau ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgell Cyhoeddus yng Nghymru*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/150522community-managed-libraries-en.pdf>

⁶ Llywodraeth Cymru (2014) *Llyfrgelloedd yn gwneud gwahaniaeth: pumed fframwaith y Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014-2017*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/140425wpls5en.pdf>

i. Codi lefelau llythrennedd ymhlith plant a phobl ifanc, gwella mynediad at e-adnoddau drwy roi benthyc darlennyddion e-lyfrau yn ogystal ag e-ddeunyddiau (llyfrau, cylchgronau a llyfrau sain) fel ag y rhoddir yn barod o dan delerau cynllun “ECALM” (*Every Child a Library Member*)⁷.

j. Cefnogi Argymhelliad a. uchod ac mewn cysylltiad ag f, archwilio partneriaethau posibl gyda grwpiau/mudiadau cymunedol perthnasol a llunio dulliau a gweithgareddau i alluogi llyfrgelloedd i gyflawni eu potensial fel manau cymunedol ffurfiol ac anffurfiol amlbwrpas a hyrwyddo iechyd a lles y tu hwnt i gyflenwi a benthyc adnoddau’n unig.

k. Sicrhau corff sydd â hanes blaenorol a phrofiad o’r sector gwirfoddol, megis Mantell Gwynedd, i helpu i recriwtio gwirfoddolwyr addas i helpu i gyflawni pob model o ddarpariaeth llyfrgell a phwyntiau gwasanaeth fel y bo’n briodol.

l. Creu rhaglen a gynlluniwyd i recriwtio a hyfforddi gwirfoddolwyr a fydd yn cynnwys hyfforddiant cyffredinol mewn cyflwyno gwasanaeth a hyfforddiant mwy arbenigol mewn cefnogi a chyflenwi technoleg, ynghyd â gweithgareddau ategol megis cludo defnyddwyr i’r llyfrgell agosaf, codi arian a mynd gyda gyrrwyr llyfrgelloedd teithiol i gartrefi. Dylid ystyried hefyd cyflwyno rhaglen hyfforddiant i’r staff cyflogedig er mwyn eu galluogi i reoli a chyflawni modelau gwasanaeth newydd fel ag yr argymhellwyd uchod a rheoli staff gwirfoddol yn effeithiol ac effeithlon.

m. Gwella’r cyfeirio at/arwyddo holl ystod y gwasanaethau llyfrgell yn cynnwys yr adeiladau, gwasanaethau teithiol, benthyc rhwng llyfrgelloedd ac ymweliadau cartref – ar y we ac yn ffisegol.

n. Adnewyddu marchnata a chyfathrebu gwasanaethau Cyngor Gwynedd yn gyffredinol yn cynnwys llyfrgelloedd, er mwyn hyrwyddo cynnig gwasanaeth integredig lleol. Ceisio cynnal ymgyrchoedd marchnata penodol dros gyfnod o 3 – 5 mlynedd er mwyn gwneud ymdrech barhaus i wrthdroi’r dirywiad yn nifer y defnyddwyr, gyda’r nod hirdymor o gynyddu defnydd.

o. Archwilio cyfleoedd posibl am bartneriaethau newydd neu ddatblygu’r trefniadau presennol â:

- Phartneriaeth Ogwen ym Methesda
- y Swyddfa Bost neu’r Cyngor Cymuned yng Nghricieth
- Antur Nantlle ym Mhenygroes
- yr ysgol gynradd leol neu’r fenter gymdeithasol, Menter Fachwen, yn Neiniolen
- y Feddygfa yn Nefyn neu’r fenter gymdeithasol yng Nghongl Meinciau, Botwnnog
- y Ganolfan Gymuned/Cyngor Cymuned yn Llanberis,
- Ysgol Uwchradd Ardudwy yn Harlech,
- Cwmni Deudraeth ym Mhenrhyndeudraeth.

p. Darparu digon o fynediad am ddim i gyfrifiaduron mewn adeiladau cyhoeddus lleol eraill/pwyntiau gwasanaethau cymunedol ar adegau ac amodau cyfleus, er enghraifft canolfannau hamdden, ysgolion ac yn y blaen os nad yw mynediad i adeiladau llyfrgell yn parhau mewn cymunedau penodol.

⁷ Treialwyd y cynllun hwn gan Wunedd; i gael manylion gweler <http://www.cilip.org.uk/cilip-cymru-wales/news/every-child-member>

q. Parhau i gyflogi staff Cymraeg eu hiaith a mynd ati i recriwtio gwirfoddolwyr sy'n siarad Cymraeg i wneud unrhyw ddyletswyddau blaen tŷ. Cadw dewis eang o lyfrau Cymraeg er mwyn cynnal rôl bwysig llyfrgelloedd o safbwynt yr iaith Gymraeg.

2. Cyflwyniad a Cefndir

Cyflwyniad

1. Dechreuodd Cyngor Gwynedd Adolygiad o'i Wasanaeth Llyfrgell Cyhoeddus yn 2012 yn dilyn canlyniad asesiad 2012 Llywodraeth Cymru a oedd yn nodi lefelau staffio isel iawn i'r gwasanaeth o'u cymharu â'r safon genedlaethol, a allai effeithio ar ei allu i gyflwyno gwasanaeth cynhwysfawr (gweler isod). Canlyniad Cymal cyntaf yr Adolygiad hwn (2012-2014) oedd dogfen ymgynghorol⁸ a oedd yn amlinellu cynigion a gweledigaeth ar gyfer dyfodol y Gwasanaeth Llyfrgell a oedd yn rhoi sylw ar bedwar maes gwasanaeth allweddol:

- Datblygu Sgiliau Digidol
- Mynediad at Wybodaeth
- Hybu Iechyd a Lles
- Hybu Darllen

2. Ail gymal yr Adolygiad oedd ymgynghoriad cyhoeddus a oedd yn gysylltiedig â chynnwys *Mwy na Llyfrau*, a gynhaliwyd yn ystod Gwanwyn/Haf 2015 gan Cymdeithion Sian Shakespear Associates ar ran Cyngor Gwynedd. Roedd pwrpas y cymal hwn yn ddeublyg: (1) cynnig cyfle i bobl leol ddweud eu dweud a helpu u ffurfio dyfodol y Gwasanaeth Llyfrgelloedd; a (2) mesur effaith y newidiadau posibl.

3. Mae'r rhesymau dros yr adolygiad hwn a'i amseriad yn deillio o gyfuniad o ffactorau. Fel awdurdodau lleol eraill yng Nghymru, bydd Cyngor Gwynedd yn derbyn llai o arian gan Lywodraeth Cymru i dalu am wasanaethau lleol (*Mwy na Llyfrau*, 2015, t.2). Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Llyfrgell "wneud arbedion sylweddol yn unol â gwasanaethau eraill y Cyngor - o leiaf 25% o'i gyllideb erbyn 2017/18" (*Ymgynghoriad Haf 2015*).

Cefndir

4. Mae darparu "gwasanaeth llyfrgell cynhwysfawr ac effeithlon i bawb sy'n dymuno'i ddefnyddio" yn ofyniad statudol i awdurdodau lleol yng Nghymru o dan delerau Deddf Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd Cyhoeddus 1964. Mae'r gofyniad hwn yn ymestyn i bawb sy'n byw, yn gweithio, neu mewn addysg llawn amser yn yr ardal sy'n dod o dan Gyngor Gwynedd. Un o wendidau cydnabyddedig Deddf 1964 yw diffyg diffiniad ffurfiol o'r ymadrodd "gwasanaeth cynhwysfawr ac effeithlon", ynghyd â chanllawiau clir am yr hyn ddylai nodweddu gwasanaeth o'r fath. Yn sgil ffurfio Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru ceir canllawiau gweithredol, a hefyd yng nghanlyniad Adolygiadau Barnwrol megis Ymchwiliad Wirral (t.9).

5. Mae'r cyfrifoldeb dros oruchwylio'r ddyletswydd statudol hon yn aros gyda Llywodraeth Cymru a gomisiynodd yn 2013 Adolygiad Arbenigol ar Lyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru gan Banel Cyfeirio (Cadeirydd: Claire Creaser) a adroddodd yn ôl ym mis Gorffennaf 2014.⁹ Roedd yr Adolygiad hwn yn edrych ar rôl llyfrgelloedd cyhoeddus yn eu cymunedau a sut roeddent yn cyflwyno

⁸ Cyngor Gwynedd (2015) *Mwy na Llyfrau: Ymgynghoriad Cyhoeddus ar Ddyfodol Gwasanaethau Llyfrgell Cyngor Gwynedd, Gwanwyn 2015*. Ar gael: <https://www.gwynedd.gov.uk/en/Council/Documents---Council/Have-your-say/Public-consultation-on-the-future-of-Gwynedd-Councils-Library-Service.pdf>

⁹ Llywodraeth Cymru (2014) *Adolygiad Arbenigol o Lyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru 2014*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/141021libraries-review-report-en.pdf/>

gwasanaethau. Wedi'i lunio'n bennaf i ystyried y ffyrdd y gallai gwasanaethau llyfrgelloedd cyhoeddus Cymru gydweithio a chyflwyno gwasanaethau arloesol yn y dyfodol, roedd yr Adolygiad yn gofyn hefyd am ymatebion i bedwar cwestiwn. Roedd y cwestiwn cyntaf yn gofyn am farn am natur a math y gwasanaethau y dylai llyfrgelloedd cyhoeddus eu cynnig yn y dyfodol i fodloni anghenion lleol a oedd yn newid.¹⁰

6. Diben y panel Cyfeirio oedd gwneud argymhellion ynglŷn â chyflwyno'r gwasanaeth statudol yn y dyfodol "ond gan fod rhywfaint yn bragmataidd o ystyried yr hinsawdd economaidd bresennol" gyda'r amod "Mae'n glir na ellir cynnal y status quo mwyach" (*Adolygiad Arbenigol...2014*, t.5).

7. Nododd ac arfarnodd *Adolygiad Arbenigol* 2014 ystod o fodelau cynaliadwy posibl i'r dyfodol o gyflawni gwasanaeth, yn cynnwys llyfrgelloedd a reolir gan y gymuned. Yn gweithredu yn Lloegr o 2011, dosbarthodd Adroddiad gan Gyngor y Celfyddydau Lloegr¹¹ dri model o ddarpariaeth gwasanaeth i Lyfrgelloedd Cymunedol

- a. Llyfrgell Gydgyhyrchiol a Reolir gan y Gymuned – yn cael ei harwain a'i chyflawni gan y gymuned, yn aml gyda chefnogaeth y Cyngor ac fel rhan o'r rhwydwaith llyfrgelloedd cyhoeddus, ond ddim â staff cyflogedig yn aml
- b. Llyfrgell Gydgyhyrchiol a Gefnogir gan y Gymuned - yn cael ei harwain a'i hariannu gan y cyngor, fel arfer gyda staff cyflogedig ond cryn dipyn o gymorth gwirfoddolwyr
- c. Llyfrgell Gydgyhyrchiol Gymunedol a Gomisiynir - yn cael ei chomisiynu a'i hariannu'n llawn gan y cyngor ond yn cael ei chyflenwi gan gorff trydydd sector megis menter gymunedol neu gymdeithasol ddielw, neu gorff cydfuddiannol.

8. Roedd Argymhellion IV a IX (*Adolygiad Arbenigol...2014*) yn galw am ymchwil bellach i rôl llyfrgelloedd cymunedol yng Nghymru, yn cynnwys ystyried rôl Ymddiriedolaethau Elusennol Annibynnol mewn rheoli gwasanaethau llyfrgell cyhoeddus, a arweiniodd at gomisiynu astudiaeth gan Lywodraeth Cymru, Rhagfyr2014.¹² Roedd Adroddiad Roberts (2014) a ddeilliodd o hwn yn adnabod pedwar model ar gyfer Cymru, gyda Model C yn cael ei argymhell ar hyn o bryd fel yr un sy'n cynnig "y gobaith gorau am gynaliadwyedd a hyfywedd, a phwyslais priodol ar ansawdd y gwasanaeth."¹³

9. Gellir cynnwys llyfrgelloedd a reolir yn gymunedol fel rhan o'r ddarpariaeth statudol os ydynt yn cydymffurfio â'r 18 hawl craidd a amlinellwyd ym Mhuned Fframwaith y Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru¹⁴ yn ôl doethineb yr awdurdod. Mae'r hawliau hyn yn amlinellu pa wasanaethau a

¹⁰ Llywodraeth Cymru (2014) *Adolygiad o lyfrgelloedd cyhoeddus Cymru*. Ar gael:

<http://gov.wales/topics/cultureandsport/museums-archives-libraries/libraries/public-libraries-review/?lang=en>

¹¹ Arts Council England (2013) *Learning from experience; guiding principles for local authorities*. Ar gael:

<http://tinyurl.com/nobhgj6>

¹² Roberts, D.H.E. (2014) *Independent Trusts and Community Libraries in Wales: Research into the nature of the current and planned provision, December 2014, commissioned by the Welsh Government*. Ar gael:

<http://gov.wales/docs/drah/publications/150211-independent-trusts-community-libraries-en.pdf>

¹³ Llywodraeth Cymru (2015) *Canllawiau ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru*. Ar gael:

<http://gov.wales/docs/drah/publications/150522community-managed-libraries-en.pdf> p. 4.

¹⁴ Llywodraeth Cymru (2014) *Llyfrgelloedd yn gwneud gwahaniaeth: pumed fframwaith y Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014-2017*. Ar gael:

<http://gov.wales/docs/drah/publications/140425wpls5en.pdf>

chyfleusterau y gall y cyhoedd eu disgwyl gan unrhyw wasanaeth llyfrgelloedd cyhoeddus yng Nghymru (mae'r rhestr lawn ar gael fel Atodiad 1).

10. Mae'r mathau hyn o ddarpariaeth, o'u datblygu'n llawn, yn cynnig y potensial i wneud arbedion gan eu bod yn dibynnu ar wirfoddolwyr yn cyflwyno gwasanaethau ochr yn ochr â staff medrus a gwybodus. O ganlyniad, nid yw'r arbedion gymaint â rhai'r modelau sy'n dibynnu'n llwyr neu'n bennaf ar wirfoddolwyr neu gyrff allanol yn unig, ond dyma ddull cytbwys o ddarparu'r gwasanaeth, sy'n sicrhau fod y cyhoedd yn cael gwasanaeth llyfrgell o safon sy'n bodloni gofynion statudol heb fod yn canolbwyntio ar gyflawni arbedion cost yn unig.¹⁵

11. Caiff crynodeb o'r heriau sy'n wynebu'r ddarpariaeth gwasanaethau llyfrgell yng Ngwynedd ei amlinellu yn *Ymgynghoriad Haf 2015*.

Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd: y ddarpariaeth bresennol¹⁶

12. Mae gan y Gwasanaeth Llyfrgell Cyhoeddus 17 llyfrgell sefydlog a phedair llyfrgell symudol. Mae naw ohonynt ar agor am fwy nag 20 awr yr wythnos, yn cael eu galw'n "brif lyfrgelloedd" ac wedi'u lleoli yn:

- Abermaw
- Bangor
- Blaenau Ffestiniog
- Caernarfon
- Dolgellau
- Porthmadog
- Pwllheli
- Tywyn
- Y Bala

Mae'r wyth llyfrgell sefydlog arall ar agor am lai nag 20 awr ac maent wedi'u lleoli yn:

- Bethesda
- Cricieth
- Deiniolen
- Harlech
- Llanberis
- Nefyn
- Penygroes
- Penrhyndeudraeth

13. Ceir proffiliau a mapiau o'r llyfrgelloedd unigol yn *Mwy na Llyfrau 2015* (Atodiadau 1 a 2), ynghyd â manylion yr ystod o wasanaethau a ddarperir yn 2015 (tt.3-4) a chrynodeb o'r asesiad presennol o

¹⁵ Llywodraeth Cymru (2015) *Canllawiau ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru* Ar gael:

<http://gov.wales/docs/drah/publications/150522community-managed-libraries-en.pdf>

¹⁶ Awst 2015

berfformiad a fesurwyd yn erbyn y Fframwaith ar gyfer Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2011-2014 sy'n dangos fod wyth o'r naw safon wedi'u cyrraedd (tt.4-5).

3. 2015 Ymgynghoriad ac Adolygiad

Ymdriniaeth ac Amserlen

14. O dan delerau'r cytundeb a roddwyd ym mis Chwefror 2015, cynhaliodd Cymdeithion Sian Shakespear ymgynghoriad ac adolygiad o farn y prif randdeiliaid, yn seiliedig ar weledigaeth a chynigion Cyngor Gwynedd ar gyfer *Dyfodol y Gwasanaeth Llyfrgell Cyhoeddus*. Gan ddefnyddio'r ddogfen ymgynghorol fel sail, y nodau oedd

- rhannu gwybodaeth am yr adolygiad, y deilliannau tebygol a'r rhesymeg y tu ôl i unrhyw newidiadau arfaethedig yn y modd o ddarparu'r gwasanaeth
- mesur i ba raddau y mae'r weledigaeth ddrafft yn gyflawn
- dod o hyd i bryderon y rhanddeiliaid ynghylch unrhyw newidiadau posibl er mwyn cwblhau asesiad cydraddoldeb a galluogi Cyngor Gwynedd i ystyried unrhyw fesurau lliniaru
- casglu barn am bartneriaethau posibl neu fodelau darparu gwasanaeth eraill mewn rhai cymunedau
- cynnig awgrymiadau ynghylch y ffordd orau i ddarparu gwasanaeth mor gynhwysfawr â phosibl yng ngoleuni'r heriau ariannol a ddaw yn sgil y toriadau yn y grant blynyddol y mae Cyngor Gwynedd yn ei gael gan y Llywodraeth.

15. Cynhaliwyd yr Ymgynghoriad mewn dau gymal yn ystod gwanwyn a haf 2015:

Cymal un: trafodaethau â grwpiau targed yn ystod Mawrth - Ebrill cyn cyfnod yr enciliad a oedd yn arwain at yr Etholiad Cyffredinol a gynhaliwyd ar 7 Mai

Cymal dau: arolwg holiadur a sesiynau galw heibio a gynhaliwyd Mai - Gorffennaf yn dilyn yr Etholiad Cyffredinol.

Dyma'r dulliau a ddefnyddiwyd:

Holiaduron papur ac ar-lein (sampl hunan-ddethol)¹⁷

1. Sesiynau galw heibio cyhoeddus yn 16 o'r 17 llyfrgell¹⁸
2. Sesiynau grŵp trafod a gynhaliwyd gyda grwpiau a dargedwyd - Cyngor Pobl Hŷn; Grwpiau Rhieni; pobl ifanc yn eu harddegau/pobl ifanc (17 - 24 oed).
3. Sesiynau grŵp trafod gyda'r staff - 2 gyfarfod staff, un gyda staff y llyfrgell deithiol

¹⁷ Copi yn Atodiad 2.

¹⁸ Gan fod newidiadau ar y gweill ar gyfer y ddarpariaeth llyfrgell yn y Bala o ganlyniad i ailstrwythuro'r ysgolion yno, ni chynhaliwyd sesiwn ymgynghori benodol yn y Bala. O ystyried y gwahaniaeth posibl o ran yr effaith ar y lefelau gwasanaeth presennol, defnyddiwyd amlinelliadau gwahanol yn y prif lyfrgelloedd llawn-amser a'r rheiny sy'n darparu llai nag 20 awr ar hyn o bryd. Mae copïau o'r ddau amlinelliad ar gael yn Atodiadau 3 a 4.

4. Gweithdy gyda chynrychiolwyr Cynghorau Cymuned a phartneriaid gwasanaeth
5. Gohebiaeth a dderbyniwyd - llythyrau, cwestiynau ysgrifenedig a deisebau.

Ymgynghoriad: Y Broses a'r Deilliannau

16. Roedd pob un o'r sesiynau galw heibio yn dilyn patrwm tebyg fel ag y dangoswyd yn yr amlinelliadau a roddir yn Atodiadau 4 a 5. Ym mhob llyfrgell, roedd pawb yn cael eu croesawu ac yna'n cael eglurhad am yr adolygiad a'r deilliannau tebygol i'r gwasanaeth yn gyffredinol ac i'w llyfrgell nhw yn benodol. Yn y naw llyfrgell lawn-amser, gofynnwyd i'r unigolion wedyn roi sylwadau a lleisio unrhyw bryderon am y ffordd y gall y Strategaeth newydd a *Her Gwynedd* effeithio ar wahanol elfennau o'r ddarpariaeth bresennol. Yn yr wyth llyfrgell ran-amser, gofynnwyd i'r unigolion hefyd nodi unrhyw bryderon ac yna dangoswyd iddynt restr o dri opsiwn ar gyfer darparu'r gwasanaeth yn y dyfodol ac fe'u gwahodddwyd i roi sylwadau. Nodwyd y sylwadau i gyd a gwahodddwyd y cyfranogwyr i roi eu hawgrymiadau eu hunain. Yn olaf, dangoswyd iddynt restr o flaenoriaethau'r gwasanaeth gan ofyn iddynt sgorio'r rhain ar raddfa o 1 - 6, gyda 1 = 'mwyaf pwysig' a 6 = 'lleiaf pwysig'.

17. Roedd elfennau'r Ymgynghoriad a oedd yn cynnwys plant yn cymryd rhan yn cael eu gweinyddu naill ai gan Staff Cyngor Gwynedd cymeradwyedig neu gyda/gan rieni er mwyn cydymffurfio â'r safonau moesegol cyfredol i arolygon sy'n cynnwys Plant ac Oedolion Hyglwyf. Dosbarthwyd 500 o holiaduron a dychwelwyd 100 gan blant.

18. Niferoedd yr holiaduron a ddychwelwyd wedi'u llenwi = 544 copi caled/papur; 125 holiadur ar-lein.

19. Niferoedd cyfranogwyr yn y sesiynau ymgynghori wyneb yn wyneb oedd:

- Grwpiau rhieni - 18
- Grŵp ffocws pobl ifanc (17-24 oed) - 10
- Cyngor Pobl Hŷn - 37
- Sesiynau galw heibio (16 llyfrgell) - 428
- Staff - 36
- Cynrychiolwyr Cynghorau Cymuned a phartneriaid gwasanaeth - 35

20. Mae'r canlyniadau a gafwyd yn ddarluniadol a dangosol; lluniwyd y broses i ganfod barn ar y materion a nodwyd, ond nid i fod yn gynrychioladol o holl boblogaeth Gwynedd. Byddai hynny'n golygu llawer mwy o ymdrech o ran amser ac adnoddau; byddai'n golygu cael ymatebion gan y rhai nad ydynt yn defnyddio llyfrgell yn gymesur â'u niferoedd yn y boblogaeth drwyddi draw, yn ogystal â sicrhau fod pob categori o'r defnyddwyr llyfrgell presennol yn cael eu cynrychioli yr un mor gymesur. Dengys yr ystadegau defnydd presennol fod 31% o boblogaeth Gwynedd yn aelodau o'r gwasanaeth llyfrgell, gydag 20% o'r rhain yn "fenthycwyr rheolaidd"¹⁹; nid oedd amser nac adnoddau yn caniatáu arolwg cynrychioladol o'r categorïau gwahanol hyn.

¹⁹ Cyngor Gwynedd (2015) *Gwasanaeth Llyfrgelloedd Gwynedd: Ymgynghoriad Haf 2015*. [taflen]

4. Canlyniadau a Dadansoddiad Ansoddol

21. Nododd adolygiad cynharach (2012-2014) a wnaed gan Gyngor Gwynedd yr heriau a oedd yn wynebu'r gwasanaeth, ynghyd â rhestr o bum pwynt allweddol. Prif ganfyddiadau'r arolygiad hwn oedd

byddai'n anaddas parhau â'r gwasanaeth yn ei ffurf bresennol; ac ... angen am gyfeiriad clir i'r Gwasanaeth wrth gynllunio ar gyfer y dyfodol ac ymateb i heriau datblygiadau digidol a chyfyngiadau cyllidebol.

Canlyniad pellach y broses hon oedd drafftio gweledigaeth newydd y Cyngor ar gyfer y gwasanaeth llyfrgell - *Llyfrgelloedd Gwynedd - Mwy na Llyfrau*.²⁰ 1.

22. Caiff canlyniadau'r ymgynghoriad hwn yn 2015 eu dadansoddi a'u trefnu mewn perthynas â thair nod gyffredinol gweledigaeth bresennol y Cyngor ar gyfer y gwasanaeth llyfrgell fel ag yr amlinellwyd yn *Llyfrgelloedd Gwynedd - Mwy na Llyfrau*:

- *Hyrwyddo darllen a mynediad at ddeunydd print a digidol i ddefnydd addysgol, hamdden ac ieched a lles* [NOD 1]
- *Darparu a chyfeirio trigolion at adnoddau gwybodaeth a darllen o'r ansawdd gorau* [NOD 2]
- *Hybu'r defnydd o adnoddau'r gwasanaeth a llyfrgelloedd fel canolfannau cymunedol aml bwrpas* [NOD 3]

Caiff y nodau hyn eu trosi'n bedair thema graidd neu feysydd gwasanaeth:

- Datblygu Sgiliau Digidol [ThG1]
- Mynediad at Wybodaeth [ThG2]
- Hyrwyddo Iechyd a Lles [ThG3]
- Hyrwyddo Darllen [ThG4].

23. Defnyddir y themâu craidd, ynghyd â disgwiliadau cwsmeriaid am y gwasanaeth, a fynegwyd yn ystod yr ymgynghoriad, i strwythuro canlyniad yr ymgynghoriad isod. Yn anochel ceir rhywfaint o orgyffwrdd o fewn y themâu hyn; mae'r ffordd y grwpwyd barn y cyfranogwyr mewn themâu yn adlewyrchu penderfyniad yr awduron ynghylch pa rai oedd y mwyaf addas, o ystyried y cynnwys.

4.1 Datblygu Sgiliau Digidol

24. Fel ag y cydnabuwyd yn *Mwy na Llyfrau*, (t.6), mae gan lyfrgelloedd rôl allweddol i gefnogi cynhwysiant digidol ymhlith trigolion Gwynedd. Mae lefelau isel o ymgysylltiad digidol ar hyn o bryd yn amlwg fel y gwelir o ganfyddiadau'r ymgynghoriad - mynediad cyfyngedig, rhannol, neu ddim o

²⁰ Cyngor Gwynedd (2015) *Mwy na Llyfrau: Ymgynghoriad Cyhoeddus ar Ddyfodol Gwasanaeth Llyfrgell Cyngor Gwynedd, Gwanwyn*. Ar gael: <https://www.gwynedd.gov.uk/en/Council/Documents---Council/Have-your-say/Public-consultation-on-the-future-of-Gwynedd-Councils-Library-Service.pdf> pp 5-6.

gwbl i'r rhyngwrwyd/cyfrifiaduron yn gyffredinol y tu allan i'r hyn a ddarperir gan lyfrgelloedd yn yr achosion canlynol

- plant heb fynediad i gyfrifiadur o gwbl, neu i un heb gysylltiad rhyngwrwyd, a hynny yn erbyn disgwyliadau cynyddol fod gwaith cartref yn dibynnu'n llwyr neu'n rhannol ar fynediad i'r rhyngwrwyd ac yn cael ei wneud ar gyfrifiadur
- eto mynediad rhannol neu ddim o gwbl sydd gan bobl sy'n chwilio am waith neu'n hawlio budd-daliadau; mae'n rhaid i'r rhai sy'n hawlio Lwfans Ceisio Gwaith gofnodi eu hymdrechion i gael swydd ar-lein ac yn aml mae'n rhaid llenwi ceisiadau swydd ar-lein
- y rheiny sy'n gwneud ymchwil, megis pobl hŷn sydd am ymchwilio i hanes eu teulu a'r rheiny sy'n astudio ar incwm isel.

25. Cafwyd tystiolaeth gan yr ymgynghoriad fod llyfrgelloedd Gwynedd yn chwarae rhan bwysig o ran rhoi mynediad am ddim i gyfrifiaduron i fodloni anghenion yr uchod. Mae staff yr Adran Gwaith a Phensiynau (y Ganolfan Waith) yn cyfeirio hawlwrwr at lyfrgelloedd i ddefnyddio cyfrifiaduron, er enghraifft. Yn ystod sawl un o'r sesiynau ymgynghori yn y llyfrgelloedd llai, rhan-amser, sef Deiniolen, Penygroes a Bethesda, roedd y canfyddiad o fod yn 'gymuned ddifreintiedig' yn cyd-fynd yn gryf â diffyg ymgysylltiad digidol ac felly cynhwysiant.

26. Yn ôl ymchwil a wnaed gan Lywodraeth Cymru yn 2010, mewn rhannau helaeth o Wynedd, 60% neu lai o'r boblogaeth oedolion 18+ oed oedd yn cael eu dynodi "wedi'u cynnwys yn ddigidol" (data seiliedig ar fap).²¹

Enghreifftiau gan gyfranogwyr:

"Mae darllen yn fy helpu i syrthio i gysgu yn y nos.

Dwi ar fudd-daliadau, felly `dyw prynu llyfrau ddim yn bosib.

Hefyd mae fy mab yn dibynnu ar y llyfrgell i chwilio am waith achos all o ddim fforddio cael band eang adra"

27. Mynegodd rhieni a chyfranogwyr o'r grŵp ffocws pobl ifanc y farn y dylai plant ddechrau gyda llyfrau cyn mynd at e-lyfrau ac e-ddarllenyddion. Fel y sylwodd un rhiant :

"Mae darllen ar ei lechen yn temtio fy mhlentyn i wneud pethau eraill heblaw darllen."

28. Gyda gwasanaethau llyfrgelloedd cyhoeddus o dan fwy a mwy o bwysau, mae'n bwysig cydnabod rôl y llyfrgelloedd cyhoeddus fel canolfannau cymunedol rhwng cenedlaethau, gyda mynediad am ddim i gyfrifiaduron a'r rhyngwrwyd yn parhau i gael eu darparu mewn cymunedau lle mae ei angen.²²

29. Gall ymddangos fod yr oes ddigidol yn gwneud adeiladau llyfrgell yn llai perthnasol i bobl ifanc ac oedolion oherwydd maent yn credu eu bod yn llawn o lyfrau papur. Caiff gwerthwyr e-lyfrau sy'n cynnig lawrlwytho llyfrau am ddim neu am bris gostyngol eu gweld fel cystadleuaeth uniongyrchol i'r

²¹ Smith, J. and Jones, I. (2010) *An analysis of digital inclusion In Wales* Ar gael: <http://wiserd.ac.uk/files/7413/6567/1351/CC-ITC-3rdWGDigitalInclusion.pdf>

²² LIC (2014) *Cynllun Cyflenwi Cynhwysiant Digidol - Diweddariad 2014: Dull gweithredu strategol* Ar gael: <http://gov.wales/docs/dsilg/publications/comm/140630-digital-inclusion-deliver-plan-2014-en.pdf> t.5

Gwasanaethau Llyfrgell Cyhoeddus, yn arbennig ymhlith y rhai sy'n defnyddio e-ddarllenryddion. Cafwyd rhywfaint o dystiolaeth yn ystod yr ymgynghoriad fod oedolion sydd â chrebwyll digidol ac ar incwm isel a hyd yma ddim yn gyfarwydd â thrafod llyfrau, yn prynu e-lyfrau am brisiau gostyngol i'w darllen ar eu teclynnau.

4.2. Mynediad at wybodaeth

30. Mae galluogi trigolion i gael mynediad at wybodaeth a'i defnyddio yn cael ei ystyried yn ganolog i ddyfodol y gwasanaeth llyfrgell (*Mwy na Llyfrau*, t.6). Mae diffinio a dehongli'r hyn a olygir gan yr ymadrodd 'y gallu i gyrchu a defnyddio gwybodaeth' yn hanfodol felly er mwyn diwallu'r angen sylfaenol hwn. Yn yr un modd, mae adnabod a goresgyn rhwystrau posibl yn bwysig iawn hefyd.

31. Mae'r ffactorau arwyddocaol fel a ganlyn:

- Iaith²³
- Lleoliad (gofod ffisegol)²⁴
- Trafnidiaeth a theithio
- Gwirfoddolwyr a/neu lyfrgelloedd a reolir gan gymunedau

Iaith

32. Yn ôl y cyfrifiad diweddaraf, roedd tua 65% o boblogaeth Gwynedd dros dair oed yn siarad Cymraeg, sy'n sylweddol uwch na 20.5%, sef cyfartaledd Cymru gyfan.²⁵ Yn gyffredinol, mae nifer y siaradwyr Cymraeg a'r rheiny a anwyd yng Nghymru yn uwch yn yr ardaloedd gwledig, er enghraifft Llanrug ar 87.8%. I'r gwrthwyneb, mae'r gallu i siarad Cymraeg ar ei uchaf yn nhref Caernarfon (87.4%) ac ar ei isaf yn Nhywyn ac Aberdyfi (35.5%) a Bangor (36.4%). Yn 2011, roedd sawl cymuned a ystyrid yn gadarnleoedd y Gymraeg wedi disgyn yn agos i'r meincnod o 70% (dyma'r lefel hyfyw lle y defnyddir yr iaith yn ddyddiol), megis Llanberis, Penisarwaun, Llanaelhaearn a Morfa Nefyn.

33. Dangosodd canlyniad Cyfrifiad 2011 ostyngiad sylweddol hefyd yng nghanran y rhai 60+ oed oedd yn gallu siarad Cymraeg, tystiolaeth o dueddiad tuag at bobl hŷn yn symud i mewn i'r sir. Rhwng 2001 a 2011 cafwyd cynnydd o +13.9% yn nifer y rhai 60 oed sy'n byw yng Ngwynedd.

Nid yw'r ffigyrau uchod yn cynnwys nifer y dysgwyr Cymraeg a all fod yn uwch mewn sawl achos.

34. Ymddengys fod llyfrgelloedd Gwynedd yn chwarae rhan allweddol o safbwynt codi ymwybyddiaeth a bod yn gyfarwydd â'r iaith Gymraeg, ac yn wir dysgu'r iaith.

"Heb lyfrgell ni fyddai cyfle i'm plentyn ddewis llyfr Cymraeg a darllen hefo fi cyn iddi ddechrau'r ysgol ym mis Medi ac yna wedyn, ar ôl oriau ysgol ac yn ystod gwyliau'r haf."

"Rydym newydd symud i'r ardal ac yn dibynnu'n fawr ar y llyfrgell i ddatblygu'n Cymraeg".

²³ Mae llythrennedd yn amlwg yn berthnasol yn y cyd-destun hwn; rhoddir sylw i faterion sy'n gysylltiedig â 'llythrennedd' yn gyffredinol yn Adran 7. *Hyrwyddo Darllen*.

²⁴ Amlinellir y materion ynghylch mynediad Digidol yn gynharach yn Adran 4. *Datblygu Sgiliau Digidol*

²⁵ Cyngor Gwynedd (2014) *Strategaeth Iaith Gwynedd 2014 – 2017* Y cyd-destun ystadegol tt. 4- 6. Ar gael: <https://www.gwynedd.gov.uk/en/Council/Documents---Council/Strategies-and-policies/Gwynedd-language-strategy.pdf>

35. Mae gan lyfrgelloedd rôl greiddiol mewn datblygu'r iaith Gymraeg:

- Mae gan bob llyfrgell ddewis da o ddeunydd iaith Gymraeg.
- Mae ystod ac argaeledd deunyddiau iaith Gymraeg yn bwysig i bob teulu ar incwm isel sydd â phlant oed ysgol ac iau, ond yn enwedig dysgwyr.
- Mae dysgwyr yn cael mynediad at sgiliau iaith gwerthfawr drwy ddefnyddio llyfrgelloedd wrth iddynt wrando ar y Gymraeg yn cael ei siarad a thrwy siarad ag eraill - dysgwyr a Chymry rhugl - yn Gymraeg.
- Mae gan staff llyfrgell rôl bwysig o ran datblygu medr mewn iaith, drwy gefnogi ac annog defnyddio'r iaith yn gyffredinol, ond hefyd yn benodol wrth argymhell deunyddiau addas i ddatblygu a mireinio sgiliau iaith ymhellach. Fel y dywedodd un cyfranogwr: "*Mae'r llyfrgellydd yn rhoi llawer o gymorth wrth ddewis pa lyfrau Cymraeg y gallaf eu darllen fel rhan o'm cwrs Cymraeg gyda Phrifysgol Aberystwyth.*"

36. Ym mhump o'r wyth llyfrgell rhan-amser Cymry Cymraeg neu ddysgwyr oedd y rhan fwyaf a ddaeth i'r sesiynau galw heibio a all adlewyrchu lleoliad gwledig rhai o'r cymunedau. Mewn nifer o gymunedau, caiff llyfrgelloedd llawn a rhan-amser eu hystyried yn 'hafan o Gymreictod', naill ai wedi'u hintegreiddio'n llawn yn iaith naturiol y gymuned fel ym Mhenygroes neu Fethesda, neu fel 'cadarnle' mewn cymuned lle mae'r Gymraeg yn llai amlwg, megis Tywyn. Mae amgylchedd drochi fel hyn yn helpu teuluoedd i annog plant i ddarllen a siarad Cymraeg; yn fwy cyffredinol, mae llyfrgelloedd sefydlog yn cynnig cyfleoedd am ryngweithio cymdeithasol rhwng y cenedlaethau sydd eto yn helpu i ddatblygu sgiliau iaith.²⁶

"Gallai fynd yn ddrud prynu llyfrau Cymraeg heb y llyfrgell."

Lleoliad a phatrymau defnydd

37. Mae ymhle a sut y gall unigolion gael mynediad at wybodaeth a'i defnyddio yn fater o'r pwys mwyaf. Roedd darparu a lleoli gwasanaethau yn y dyfodol yn elfen ganolog o'r Ymgynghoriad. Gwahoddwyd barn ar gynigion i fodloni'r gofynion statudol am ddarparu gwasanaeth llyfrgell drwy barhau i gynnal

- naw prif lyfrgell - Abermaw, Bala, Bangor, Blaenau Ffestiniog, Caernarfon, Dolgellau, Porthmadog, Pwllheli, Tywyn
- gwasanaeth llyfrgell deithiol
- llyfrgell deithiol a gwasanaeth gwybodaeth i blant a phobl ifanc - Lori Ni
- gwasanaeth llyfrgell cartref

38. Canlyneb i'r uchod oedd y byddai oriau agor y prif lyfrgelloedd yn cael eu hystyried a'u haddasu pe bai cyllid yn caniatáu. Gwahoddwyd sylwadau hefyd am ba mor ddymunol neu fel arall fyddai cael y cymunedau'n cymryd rhan fwy uniongyrchol mewn darparu'r gwasanaeth drwy weithredu fel gwirfoddolwyr neu drwy gymryd cyfrifoldeb dros ddarparu llyfrgell gymunedol yn yr wyth cymuned sydd ar hyn o bryd yn cynnig gwasanaethau llyfrgell rhan-amser.

²⁶ Caiff rôl llyfrgelloedd fel llefydd sy'n galluogi rhyngweithio cymdeithasol fel ffactor sy'n cyfrannu at iechyd a lles yr unigolyn ei werthuso yn Adran 6 *Hyrwyddo Iechyd a Lles*

39. Un mater ymarferol i'w nodi a ddaeth i'r amlwg yn ystod y broses Ymgynghori oedd ei bod yn anodd dod o hyd i rai o'r llyfrgelloedd sefydlog os nad yw pobl yn gyfarwydd â'r ardal. Mae diffyg arwyddion mewn trefi a chymunedau yn golygu fod canfod gwasanaethau yn anodd.

40. Roedd y cyfranogwyr a fyddai'n cael eu heffeithio gan y cynigion i gwtogi gwasanaethau yn y llyfrgelloedd sefydlog rhan-amser yn gwerthfawrogi hyblygrwydd a hwylustod y ddarpariaeth bresennol. Roedd cael cyfleuster lleol yn ei gwneud yn haws i bobl ymweld yn amlach, yn rhoi cyfle iddynt fynd allan o'r tŷ a cherdded ac yn golygu llai o effaith ar ôl-troed carbon Gwynedd. Dywedodd un cyfranogwr

"Mae'r llyfrgell yma yn rhan o'n bywydau ni - gallwn bicio i mewn fel 'da ni isio".

Yn yr un modd, mynegwyd y farn pe bai gwasanaethau'n cael eu cynnig yn y prif lyfrgelloedd yn unig, byddai ymweld â'r llyfrgelloedd hyn yn cymryd mwy o amser a

"bydd llai o bicio i mewn".

41. Yn arwyddocaol, gwelai'r cyfranogwyr y mesurau arfaethedig fel math o 'drefoli graddol' ar wasanaethau, gyda'r sylw'n symud i'r trefi ar draul yr ardaloedd gwledig llai llewyrchus. Roedd nifer o'r cymunedau gwledig hyn eisoes wedi colli gwasanaethau; ystyrid ei bod yn bwysig fod gwasanaethau cyhoeddus yn cael eu cadw yn enwedig mewn ardaloedd lle'r oedd gwasanaethau'r sector preifat fel banciau a swyddfeydd post wedi cau. Mae 24% o ardaloedd yng Ngwynedd gyda chyfanswm poblogaeth o tua 36,000 yn ymddangos yn 10% uchaf yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru o ran mynediad at wasanaethau ac mae tua 50% o'r ardaloedd hyn o fewn dalgylchoedd llyfrgelloedd rhan-amser gyda dyfodol ansicr.²⁷ Ymhellach, mae'r ardaloedd canlynol sy'n debygol o gael eu heffeithio gan y newidiadau arfaethedig i'r ddarpariaeth lyfrgell: Llanllyfni a Chlynnog, Deiniolen a Thalysarn o fewn y 40% o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru ar bob mynegai: incwm, tai, cyflogaeth, mynediad i wasanaethau, addysg, iechyd, diogelwch cymunedol, yr amgylchedd ffisegol.

42. O safbwynt parhau i ddarparu yn y prif lyfrgelloedd, dyma'r blaenoriaethau o ran oriau agor:

- ar ôl gwaith, gyda'r nos ac ar y penwythnos
- diwrnodau budd-dal/pensiwn, marchnad a dydd Gwener (papurau newydd wythnosol)
- cyd-fynd ag amserlenni bysiau a threnau
- modelau amser cinio - (1) cau am gyfnodau hwy dros amser cinio er mwyn galluogi bod ar agor yn hwy gyda'r nos NEU (2) agor yn barhaus drwy ddefnyddio staff yn wahanol, megis trefn shifft.

Y gwasanaethau llyfrgell teithiol a chartref

43. Mynegodd y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau llyfrgell teithiol ar hyn o bryd²⁸ y farn fod y gwasanaeth yn gyffredinol yn werthfawr, gyda sawl un yn gofyn am beidio â'i gwtogi'n llawn

²⁷ Llywodraeth Cymru (2015) *Mynegrif Amddifadedd Lluosog ar gyfer Cymru: WIMD 2014*. Diwygiwyd 12 Awst 2015. Ar gael: <https://stats.wales.gov.uk/Catalogue/Community-Safety-and-Social-Inclusion/Welsh-Index-of-Multiple-Deprivation/WIMD-2014>

²⁸ tua 12% o'r holiaduron

neu'n rhannol. Dywedodd 24% o'r ymatebwyr hyn eu bod yn defnyddio llyfrgell sefydlog hefyd. Ond, ochr yn ochr â hyn, dywedodd nifer nad oedd y stoc lyfrau'n cael ei hadnewyddu'n aml ac nid oedd y defnyddwyr yn gwybod fod modd gofyn am gadw neu wneud cais am lyfrau.

44. Ymhlith defnyddwyr y gwasanaethau llyfrgell yn gyffredinol, roedd hi'n amlwg mai ychydig a wyddent am gynnwys, amllder a chwmpas y gwasanaeth llyfrgell deithiol bresennol, ar wahân i syniad cyffredinol fod fan symudol yn ymweld â chymunedau gwledig. Yn yr un modd, roedd cred fod gwasanaethau o'r fath ar gyfer pobl hŷn yn bennaf neu bobl nad oedd yn gallu mynd o gwmpas yn hawdd.

"Dim ond i bobl sy'n byw wrth ymyl mae'r llyfrgell deithiol yn ddefnyddiol."

"Ydi'r llyfrgell deithiol ar gael i bawb neu ddim ond y rhai sy'n fethedig?"

45. Yn gyffredinol, nid oedd y rhai a galwodd i fewn i'r sesiynau galw heibio yn ymwybodol o'r Gwasanaeth Llyfrgell Cartref. Yr yr un modd, nid oedd sawl un sy'n casglu llyfrau o'u llyfrgell leol i aelodau hŷn o'r teulu yn ymwybodol o'r gwasanaeth cartref. Yn y dystiolaeth ysgrifenedig, credai rhai unigolion oedd yn gaeth i'w cartref, y byddai eu hunig gyfle i fenthyg llyfrau yn diflannu pe bai eu llyfrgell sefydlog leol yn cau. Yn nhyb gyrwyr y gwasanaeth teithiol, gallai staff y llyfrgell sefydlog chwarae rhan fwy gweithredol a chyfeirio unigolion at y gwasanaeth cartref pan oeddent yn dechrau cael trafferthion symudedd a chredent y gellid ehangu unrhyw system gyfeirio at wasanaethau cyhoeddus eraill fel y Gwasanaethau Iechyd Galwedigaethol.

46. Drwyddi draw, nid oedd ehangu'r gwasanaeth teithiol i gynnwys cymunedau sy'n cael eu gwasanaethu hyd yma gan lyfrgell sefydlog yn cael ei weld yn ddarpariaeth hyfyw neu ddymunol yn y dyfodol, oherwydd y ffactorau canlynol:

- amrywiaeth gyfyngedig o lyfrau sy'n cael eu cludo ac ar gynnig
- amllder ymweliadau - unwaith y mis ar hyn o bryd
- amser ymweliadau - yn ystod y diwrnod gwaith
- gwasanaeth llai dibynadwy - effaith y tywydd ac amodau'r ffyrdd
- fawr o le ar gael i eistedd a darllen/pori, yn enwedig gyda phlant,
- diffyg lle i gymdeithasu a llai o wobwr am yr ymdrech o fentro allan o'r tŷ.

Trafnidiaeth a theithio

47. Bydd gosod y ddarpariaeth yn y dyfodol mewn llai o ganolfannau poblogaeth yn golygu fod unigolion o bosibl yn gorfod teithio mwy o bellter i gyrraedd cyfleusterau llyfrgell sefydlog. Gall anawsterau logistaidd fel teithio gyda babanod a phlant ifanc ar dtrafnidiaeth gyhoeddus, llai o dtrafnidiaeth gyhoeddus ar gael, yn arbennig gyda'r nos, ynghyd â rhwystrau eraill fel cost teithio a pharcio, yn cynnwys costau trafndiaeth gyhoeddus yn cynyddu, arwain at lai o drigolion yn cael mynediad at lyfrgelloedd sefydlog. Codwyd y rhain i gyd fel problemau yn y sesiynau galw heibio:

"Dydi hi ddim yn hawdd teithio gyda babi ac un bach ar fws"

"Mae'n anodd neu'n amhosib i bobl hŷn deithio a cherdded at y bws ac yn ôl a chario llyfrau ar yr un amser."

Gwirfoddolwyr, Llyfrgelloedd a reolir gan Gymunedau a Rhannu'r ddarpariaeth

48. Yn ystod y sesiynau galw heibio, gwahoddwyd sylwadau ar fathau gwahanol o gyflenwi gwasanaeth i'r cymunedau hynny lle y cynigiwyd tynnu gwasanaeth llyfrgell rhan-amser sefydlog yn ei ffurf bresennol (Atodiad 3) ac ymateb negyddol a gafodd y rhain yn gyffredinol. Dylid nodi fod y trigolion yn ymateb yn bennaf i'r newyddion na all Cyngor Gwynedd o bosibl barhau i gynnal eu llyfrgell sefydlog leol yn ei ffurf bresennol. Dim ond ym Methesda yr archwiliwyd dewis gwahanol hyfyw mewn unrhyw fanylder, er y cafwyd rhai awgrymiadau petrus am atebion gwahanol yn Neiniolen, Nefyn a Llanberis.

49. Dangosodd cymunedau gwahanol sgiliau a chapasiti o ran cymryd rhan mewn cyflenwi gwasanaethau llyfrgell, naill ai fel gwirfoddolwyr yn gweithio gyda staff, neu mewn gwasanaethau yn cael eu rhedeg/eu harwain gan y gymuned, a/neu fentrau rhannu gofod, gwasanaeth neu bartneriaeth. Roedd y rhain yn dibynnu ar argaeledd:

- gwirfoddolwyr
- corff partner a fyddai'n gyfrifol am y fenter a/neu 'arweinwyr'
- adeiladau/lleoliadau amgen.

50. Roedd y problemau a nodwyd fel a ganlyn

1. Diffyg gwirfoddolwyr (newydd) mewn rhai cymunedau 'hiryaros':

"Yr un bobl sy'n gwneud popeth yma"

"Da ni'n barod yn cael trafferth i gadw gwasanaethau i fynd yma gyda gwirfoddolwyr".

"Allwn ni ddim dygymod â cholli rhagor o gyfleusterau"

er dywedodd rhai unigolion mewn rhai cymunedau eu bod yn barod i wneud hynny.

2. Prinder 'arweinwyr cymunedol' naturiol oherwydd cyfyngiadau amser lle mae nifer yn gweithio'n llawn-amser a hefyd diffyg profiad a hyder:

"Mae pobl yn barod i 'helpu' ond ddim i arwain neu i ysgwyddo cyfrifoldeb."

3. Trafferth cadw diddordeb ac ymroddiad yn y tymor hir:

"Mae pethau'n dechrau yma gyda brwdfrydedd ond buan mae'n nhw'n chwythu plwc."

"Allwn ni ddim cadw hyn i fynd ar foreau coffi yn unig."

4. Gwleidyddiaeth a deinameg y gymuned. Mae angen estyn allan a mynd ati i recriwtio gwirfoddolwyr newydd yn sensitif yn enwedig o ran siaradwyr Cymraeg - canfyddir fod Cymry Cymraeg sydd wedi byw yno'n hir yn arafach i gynnig eu hunain a gwirfoddoli na'r trigolion mwy diweddar Saesneg eu hiaith.

5. Mae'r gallu i fedru'r Gymraeg gan y gwirfoddolwyr yn hanfodol:

“Mi fyddwn i’n gwirfoddoli ond dwi ddim yn gwbl ddwyieithog. Ond gallai gwneud hyn helpu dysgwyr”

6. Gwrthwynebiad ideolegol. Cafodd yr egwyddor o helpu i redeg gwasanaeth y bernid ddylai gael ei ddarparu gan y Cyngor dderbyniad gwael yn yr wyth llyfrgell ran-amser. Tynnwyd sylw at faterion ‘tegwch’ a ‘chyfiawnder’ mewn perthynas â’r cymunedau llai a oedd fel pe baent yn gorfod dwyn baich y toriadau mewn gwasanaethau ac yn cael eu disgwyl i ysgwyddo cyfrifoldeb:

“Rydym yn talu’r un trethi â’r rhai sy’n byw yn y trefi lle mae’r prif lyfrgelloedd. Mae’n ofnadwy fod y Cyngor yn ystyried cadw’r gwasanaeth yn y trefi a’r dinasoedd ond ddim yn y pentrefi gwledig”

Gwelwyd tystiolaeth o farn gref a threfniadau i wrthwynebu cynigion y Cyngor yng Nghricieth, Penygroes²⁹ a Nefyn ac i raddau yn Neiniolen, drwy ddeisebau, protestiadau, llythyrau i’r wasg a’r gweinidogion.

51. Yn unol â’r symudiad cyffredinol tuag at gyflwyno ystod o wasanaethau’r Cyngor mewn partneriaeth, byddai gallu’r mentrau cymdeithasol ym Mhenygroes a Phenrhyndeudraeth i gyflenwi rhai gwasanaethau cymunedol yn cael ei leihau oni cheir cyllid o rywle arall i ddod yn lle’r rhent a delir gan y Gwasanaeth Llyfrgell.

52. Mae adeiladau’r llyfrgell ym Methesda, Deiniolen, Llanberis a Nefyn yn rhai pwrpasol, cymharol fodern ac yn cael eu gwerthfawrogi felly gan eu cymunedau. Yn yr un modd mae defnyddwyr llyfrgell Cricieth yn hoff iawn o’u hadeilad hanesyddol ac nid oedd adeilad gwahanol arall yn dod i’r amlwg. Ni wnaeth grŵp neu fudiad hyfyr yn un o’r cymunedau hyn gynnig yn syth y byddent yn ystyried cymryd y llyfrgell drosodd er y gellir ymchwilio i ddarparu mewn partneriaeth yn y cymunedau canlynol:

- Partneriaeth Ogwen ym Methesda
- y Swyddfa Bost neu’r Cyngor Cymuned yng Nghricieth
- Antur Nantlle ym Mhenygroes
- yr ysgol gynradd leol neu’r fenter gymdeithasol, Menter Fachwen, yn Neiniolen
- y Feddygfa yn Nefyn neu’r fenter gymdeithasol yng Nghongl Meinciau, Botwnnog
- y Ganolfan Gymuned/Cyngor Cymuned yn Llanberis,
- Ysgol Uwchradd Ardudwy yn Harlech,
- Cwmni Deudraeth ym Mhenrhyndeudraeth.

53. Ymddengys fod awgrym i gael dolen gymunedol i’r gwasanaeth llyfrgell ym Methesda yn werth ei ymchwilio gan fod gan y gymuned hon hanes diweddar o ymgymryd â phrosiectau cymunedol cymharol uchelgeisiol ac mae’n gweithio’n galed i ymladd grymoedd economaidd y dirywiad ôl-

²⁹ Sylwer – Llyfrgell Penygroes yw’r unig llyfrgell yng Ngwynedd lle mae’r defnydd yn cynyddu flwyddyn ar ôl blwyddyn er gwaetha’r tueddiad cyffredinol sef gostynigad yn nifer y defnyddwyr ar draws yr awdurdod.

ddiwydiannol. Mae yma arweinwyr cymunedol a menter gymdeithasol yn ei lle sy'n golygu ei bod yn werth mynd ar ôl y syniad hwn.

54. Cafwyd trafodaethau yn y llyfrgelloedd llawn-amser hefyd am y posibilrwydd o gael gwirfoddolwyr i gefnogi neu wella'r ddarpariaeth yno. Yn gyffredinol roedd y cyfranogwyr yn anfoddog i awgrymu ffyrdd y gellid defnyddio gwirfoddolwyr i wneud y gwaith a wneir gan lyfrgellwyr ar hyn o bryd, o ystyried fod y rheiny'n uchel eu parch. Ystyrir fod llyfrgellwyr:

- *“yn meddu ar arbenigedd”,*
- *“yn groesawgar, caredig, amyneddgar”,*
- *“yn ehangu gorwelion darllen”,*
- *“yn agor byd llyfrau i bobl a phlant”,*
- *“yn mynd y filltir ychwanegol y tu hwnt i'r hyn a ddisgwylir ganddynt”.*

55. Roedd y cyfranogwyr yn amharod i gael eu gweld yn taseilio'r staff mewn unrhyw ffordd; fodd bynnag roedd rhai yn betrusgar fodlon i awgrymu y gallent wirfoddoli i:

- gludo defnyddwyr yn ôl ac ymlaen o lyfrgelloedd
- rhedeg bar coffi a gweithgareddau codi arian eraill³⁰ fel stondinau llyfrau
- trefnu digwyddiadau a gweithgareddau

Nifer fechan oedd yn fodlon ystyried gwirfoddoli naill ai i helpu llyfrgellwyr neu i ymestyn oriau agor.

56. Yn gyffredinol roedd staff y gwasanaeth llyfrgell yn pryderu am y newidiadau arfaethedig ac yn mynegi diffyg dealltwriaeth am y rhesymeg y tu ôl i'r cynigion oedd yn y ddogfen ymgynghori. Teimlwyd fod diffyg gwybodaeth a thrafod ac nad oedd ceisiadau am gymorth na syniadau ganddynt. Mae'r adolygiad yn amlwg wedi creu cryn dipyn o ansicrwydd ac mae angen gwneud penderfyniadau fel y gall y staff wneud eu penderfyniadau eu hunain. Cafwyd apêl am fwy o wybodaeth gyson.

4.3. Hyrwyddo Iechyd a Lles

56. Mae'r Gwasanaeth Llyfrgell yn chwarae rhan ganolog mewn cefnogi iechyd a lles unigolion drwy gynnig llyfrau ar Bresgripsiwn, mynediad i weithgareddau hybu iechyd y cyhoedd ar-lein a Gwasanaeth Llyfrgell i'r Cartref.³¹

57. Roedd y cyfranogwyr hefyd yn cydnabod ac yn gweld gwerth llyfrgelloedd fel manau cyhoeddus; canolfannau cymdeithasol a *“hafan i ddianc iddi”* gan fod ymweliadau yn aml yn *“cyflawni sawl pwrpas”*, yn cynnig cyfleoedd i rwydweithio a chymdeithasu'n anffurfiol

“Mae'r adeilad yn hafan gynnes i ddianc iddi o'r tŷ ac yn un o'r ychydig lefydd lle mae popeth am ddim”

³⁰ Gweler atodiad 8 am restr o awgrymiadau gwneud incwm.

³¹ *Mwy na Llyfrau*, t.6

“Mae’r llyfrgell yma yn fwy na llyfrau neu’r rhyngwrwyd – mae’n lle cyfarfod ac mae ganddi wybodaeth am y pentref ac i’r pentref.”

58. Caiff y cyfle i ryngweithio’n gymdeithasol â defnyddwyr llyfrgell eraill a llyfrgellwyr ei ystyried yn bwysig i gyflwr meddwl ac ymdeimlad o les defnyddwyr llyfrgell o bob oed

“Mae caredigrwydd y llyfrgellydd yn cael effaith dda arna i, yn gwneud i mi deimlo’n dda, yn fy nghadw’n iach ac mae hynny o fudd i bawb.”

Mae hyn yr un mor wir am ddefnyddwyr y gwasanaeth teithiol â’u hymwneud â gyrrwr y lori.

59. Mae gan adeiladau llyfrgell swyddogaethau pwysig hefyd o safbwynt

1. **cydlyniant** cymdeithasol – oed, iaith neu gymhathu newydd-ddyfodiaid

“Rwyf newydd symud yma - roedd y lle hwn yn fan cyfeirio a chefais groeso cynnes a’ m gwneud i deimlo’n rhan o’r gymuned”

“Does unman arall yn y dref lle mae plant a phobl hŷn yn cyfarfod. Mae’n cynnig cyfle pwysig i gymdeithasu â phobl sy’n gyfarwydd i chi – yr henoed a theluoedd a phlant ar ôl ysgol.”

2. **lleihau ôl-troed carbon y sir**

“Meddylwch am y plant a’r bobl sy’n gallu cerdded i’r llyfrgell ar hyn o bryd ond fydd yn gorfod gyrru i Fangor neu Gaernarfon a’r carbon deuocsid y byddan nhw’n rhyddhau i’r awyr” (Plentyn, 10 oed)

3. **yr economi leol**, drwy roi rheswm arall i bobl fynd i’r dref a gwario:

“Caeodd y banc yn y pentref flwyddyn yn ôl ac mae gwahaniaeth amlwg wedi bod ar y stryd ers hynny. Caeodd y Swyddfa Bost am dipyn ac roedd hi’n anhygoel yr effaith gafodd hyn ar faint oedd yn dod i’r pentref. Diolch byth mae hi wedi ail-agor rŵan. Does dim dwywaith na fydau colli’r gwasanaeth Llyfrgell sefydlog yn ei lleoliad presennol yn cael effaith negyddol ar economi’r ardal”

4. **yr economi yn gyffredinol** drwy alluogi pobl i lenwi ffurflenni cais a chael gwaith:

“Dwi’n nabad rhywun sydd newydd gael swydd newydd ar ôl llenwi’r ffurflen gais fan hyn”.

60. Ar 20.7% o’r boblogaeth, mae gan Wunedd un o’r poblogaethau mwyaf o breswylwyr oed ôl-ymddeol yng Nghymru³². O ganlyniad mae gan nifer o lyfrgelloedd broffil oedran uwch. Yn nhrefi

³² Dogfennau mewnol nas cyhoeddwyd gan ‘Aseiad o’r Effaith ar Gydraddoldeb’ Adolygiad Llyfrgelloedd Gwynedd, Cyngor Gwynedd ‘Mwy na Llyfrau’.

arfordirol Harlech, Porthmadog, Cricieth ac Abermaw, mae cyfran fwyaf eu defnyddwyr llyfrgell yn 65 oed a hŷn - yn amrywio o 40% i 50%. Mae 35% i 37% o ddefnyddwyr llyfrgelloedd Nefyn, Tywyn a Phyllheli dros 65 oed. Oherwydd problemau a heriau heneiddio mewn cymunedau cymharol ynysig - gwledig ac arfordirol - gall adeiladau llyfrgell a gwasanaethau symudol chwarae rhan allweddol:

“Mae’r llyfrgell `ma fel `awyr iach i fi’ - `dwi newydd ymddeol a dechrau defnyddio’r llyfrgell.”

“Fel pensiynwr 86 oed rwy’n dibynnu’n llwyr ar y llyfrgell deithiol sy’n dod bob mis ac mor barod i helpu.”

61. Ar hyn o bryd credir mai pensiynwyr sengl sydd mewn un o bob pum aelwyd, ond erbyn 2025 disgwylir i hyn godi i un o bob pedair aelwyd³³. O 2015 amcangyfrifir y bydd cynnydd yng Ngwynedd o 9% yn nifer y bobl dros 80 oed erbyn 2020 ac erbyn 2025 bydd cynnydd o 26% wedi bod yn y grŵp oedran hwn.

“Rwy’n edrych ymlaen at fy ymweliadau wythnosol â’r llyfrgell am nifer o resymau... Mae fy ymweliadau yn amlbwrpas: rwy’n defnyddio’r cyfrifiaduron, yn siarad â phobl, yn gweld beth sy’n digwydd yn lleol ac wrth gwrs yn benthyg llyfrau...”

62. Yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015, fel awdurdod cyhoeddus mae’n rhaid i Wynedd weithio i wella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol ei thrigolion. I wneud hyn mae’n rhaid i’r Cyngor osod a chyhoeddi amcanion llesiant sy’n dangos sut y byddant yn gweithio i gyflawni’r canlynol

- Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deallir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol.
- Cymdeithas sy’n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo’u cefndir neu eu hamgylchiadau (yn cynnwys eu cefndir cymdeithasol-economaidd a’u hamgylchiadau).
- Cymunedau atyniadol, hyfyw, diogel sydd â chysylltiadau da.
- Cymdeithas sy’n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a’r Gymraeg, ac sy’n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.³⁴ [2]

Mae tystiolaeth a gasglwyd yn ystod yr ymgynghoriad yn dangos yn amlwg fod llyfrgelloedd Gwynedd yn chwarae rôl hollbwysig wrth gyflawni’r pedwar nod uchod.

“Mae ymchwilio i’r coeden deuluol, na fyddwn i’n gallu fforddio ei wneud ar fy mhensiwn, yn cadw fy meddwl yn effro, sy’n beth da i helpu i atal dementia ac mae’n golygu gobeithio, y gallaf fyw yn annibynnol yn hirach.”

63. Dylid nodi fod rhai adeiladau llyfrgell yn cael eu gwerthfawrogi gan y grwpiau sy’n eu defnyddio:

³³ Ibid.

³⁴ Llywodraeth Cymru (2015) *Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015: yr hanfodion*. 2il arg. Ar gael: <http://gov.wales/docs/dsilg/publications/150623-guide-to-the-fg-act-en.pdf> pp.5-6

'Rwyf yn dechrau 'Amser Twf' yn y llyfrgell. Bydd cau'r llyfrgell yn drychinebus oherwydd bydd yn rhaid i fi ddod o hyd i adeilad arall.

'Ble fydd y cyrsiau cymunedol yn mynd os yw'r adeilad yn cau?'

Yn ystod pob un o'r sesiynau ymgynghori galw heibio ac mewn sawl ymateb i'r holiadur, roedd y cyfranogwyr o'r farn y gellid gwneud mwy o ddefnydd o'r adeiladau hyn, yn arbennig o ran codi incwm.

4.4. Hybu Darllen

Gyda ffigyrau 'benthyciwr actif' llyfrgelloedd cyhoeddus tua 25% o'r boblogaeth yng Nghymru, mae yna lawer o blant a theuluoedd nad ydynt yn yr arfer gyda darllen neu lyfrgell.³⁵

64. Mae yna gryn dipyn o ymchwil sy'n nodi'r manteision a'r cyfraniad y mae darllen er mwyn pleser yn ei wneud i wella sgiliau/lefel llythrennedd, hyd yn oed yn yr oes ddigidol. Yn 2013 daeth canlyniadau astudiaeth ymchwil ar raddfa fawr a oedd yn edrych ar ymddygiad darllen oddeutu 6,000 o bobl ifanc o ddata Astudiaeth Cohort Prydain 1970³⁶, a gynhaliwyd gan ymchwilwyr yn y Sefydliad Addysg, UCL, i'r casgliad hwn:

- *"Mae yna bryderon fod dirywiad yn nifer y bobl ifanc sy'n darllen er mwyn pleser. Gallai fod amrywiol resymau am hyn, yn cynnwys treulio mwy o amser mewn gweithgareddau a drefnwyd, mwy o waith cartref, ac wrth gwrs treulio mwy o amser ar-lein... Fodd bynnag, gall technolegau newydd, fel e-ddarllenyddion, gynnig mynediad hawdd at lyfrau a phapurau newydd ac mae'n bwysig fod polisiau'r llywodraeth yn cefnogi ac annog darllen mewn plant, yn enwedig plant yn eu harddegau."³⁷*

65. Canfu ymchwil a gyhoeddwyd gan yr Ymddiriedolaeth Llythrennedd Cenedlaethol yn 2011,³⁸ yn seiliedig ar arolwg o 18,000 o blant, nad oedd bron i 4 miliwn o blant yn y DU yn berchen ar lyfr a bod y gyfran hon yn codi. Yn ogystal,

Roedd plant oedd â'u llyfrau eu hunain yn fwy tebygol o fod yn darllen yn well na'r cyffredin ac yn gwneud yn well yn yr ysgol...[a] phlant tlotach a bechgyn yn llai tebygol o fod â llyfrau

Dangosodd yr astudiaeth hon hefyd gydberthynas uniongyrchol rhwng mynediad at lyfrau a deunydd darllen arall, a lefelau cyrhaeddiad darllen a llythrennedd.³⁹

³⁵ Blog llyfrgelloedd Alyson Welsh (2014) *Every child a library member: launched!* Ar gael:

<https://libalyson.wordpress.com/2014/03/19/every-child-a-library-member-launched/>

³⁶ Astudiaeth hydredol oedd hon yn dilyn bywydau dros 17,000 o bobl a anwyd yng Nghymru, Lloegr a'r Alban mewn un wythnos yn 1970

³⁷ UCL Institute of Education (2015) *Reading for pleasure puts children ahead in the classroom, study finds* 11 September 2013. Ar gael: <http://www.ioe.ac.uk/newsEvents/89938.html> [datganiad i'r wasg].

³⁸ BBC News Education (2015) *National Literacy Trust highlights book-free millions* Ar gael: <http://www.bbc.co.uk/news/education-16031370>

³⁹ BBC News Education (2015) *National Literacy Trust highlights book-free millions* Ar gael: <http://www.bbc.co.uk/news/education-16031370>

66. Mae pwysigrwydd a lle canolog llythrennedd a darllen mewn perthynas â'r gwasanaeth llyfrgell cyhoeddus yng Ngwynedd yn amlwg. Gwynedd oedd un o'r chwe awdurdod lleol cyntaf i gymryd rhan ym Mhrosiect ECALM - *Pob Plentyn yn Aelod o Lyfrgell*. Nod y prosiect hwn oedd cofrestru pob plentyn ysgol gynradd yng Nghymru yn awtomatig gyda'u gwasanaeth llyfrgell leol, yn dechrau gyda disgyblion Blwyddyn 4 (8-9 oed) ym mis Mawrth 2014.

Drwy dargedu plant sydd fwy neu lai yn ddigon hen i fynd i lyfrgell ar eu pennau eu hunain neu gyda ffrindiau (os ydynt yn byw wrth ymyl llyfrgell), nod y prosiect yw torri'r cylchoedd tlodi drwy sbarduno pob plentyn, waeth beth fo'u cefndir neu os ydynt wedi arfer â mynd i lyfrgell, i fwynhau darllen a defnyddio'r llyfrgell.⁴⁰

Yn ychwanegol at y buddiannau a amlinellwyd uchod, dyma enghraifft ymarferol o fenter bartneriaeth a oedd yn cynnwys y gwasanaeth llyfrgell, ysgolion cynradd a thîm marchnata llyfrgelloedd Cymru, Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd, Llywodraeth Cymru, yn gweithio gyda'i gilydd i hyrwyddo aelodaeth weithredol.

67. Dangosodd canfyddiadau'r ymgynghoriad fod rôl llyfrgelloedd o safbwynt gwasanaethau i blant yn fater o'r pwys mwyaf a nodwyd gan yr oedolion ym mhob un o'r sesiynau trafod a chan y plant eu hunain. Ymhlith y materion a'r gwasanaethau oedd yn bwysig i'r rhai a gymerodd ran yn yr arolwg oedd

- ymweliadau llyfrgell i deuluoedd a rhieni â phlant ifanc:

"Mae'r plentyn hyna'n ddarllenwr gwych achos roedd yn gallu dod yma a chael benthg cymaint o lyfrau ag roedd o eisiau".

- ymweliadau gan blant ar eu pennau eu hunain ar ôl ysgol i wneud gwaith cartref, darllen a dim ond treulio amser - stwna - rhwng ysgol a mynd adref/rhieni'n eu casglu

68. Roedd pob un o'r rhieni a holwyd, yn cynnwys y rhai llai cefnog o bosibl, yn awyddus i'w plant gael cyfleoedd i ddysgu y tu allan i amgylchedd yr ysgol, a chredent fod gan y llyfrgell leol ran hanfodol yn hyn o beth.

"Mae fy mab wrth ei fodd yn dod yma ac mae'r holl broses o chwilio, dewis a benthg llyfr yn dysgu gwerthoedd da - cael benthg, edrych ar ôl rhywbeth, rhannu"

Roedd yna deimlad cryf iawn nad oeddent eisiau gweld cenedlaethau'r dyfodol yn cael ei hamddifadu:

"Dwi eisio i'r plant a'r bobl yn y gymuned barhau i elwa ar y cyfleusterau y gwnes i a'r cenedlaethau cynt elwa arnyn nhw."

Crybwyllwyd hefyd ac atgyfnerthwyd pwysigrwydd plant yn cael mynediad ac yn gallu darllen llyfrau clawr caled a meddal i ffwrdd o sgriniau ac yn y blaen.

⁴⁰ Blog llyfrgelloedd Alyson Welch (2014) *Every child a library member: launched!* Ar gael: <https://libalysen.wordpress.com/2014/03/19/every-child-a-library-member-launched/>

69. Cafwyd rhywfaint o dystiolaeth anecdotaidd fod rhai ysgolion yn annog plant i ymweld â'r llyfrgell leol, o ymweliadau â llyfrgell i gynnal dosbarthiadau yn y llyfrgell amser ysgol.

“Mae hyn yn ffordd o ddysgu - mae'r Pennaeth yn annog y plant i fynd i'r llyfrgell i ymchwilio ac i wneud eu gwaith cartref.”

Serch hynny, nid oedd y patrwm yn gyffredin neu'n gyson ar unrhyw gyfrif. Dywedodd sawl rhiant y dylai dosbarthiadau ysgol wneud pwynt o ymweld â llyfrgelloedd er mwyn i'r plant ddysgu a chael profiad o lyfrgell. Clywsom hefyd gan ddisgyblion cynradd ac uwchradd a oedd o'r farn y dylai plant ymweld â llyfrgelloedd a chredai'r grŵp ffocws pobl ifanc y dylai plant ddechrau gyda llyfrau cyn symud ymlaen at ddarllen ar sgriniau. Yn wir roeddent yn rhoi pwyslais mawr ar blant mewn llyfrgelloedd.

70. Tynnwyd sylw at rai problemau gyda'r gwasanaeth Lori Ni. Roedd rhai rhieni'n rhwystredig mai dim ond yn yr ysgol yr oedd y llyfrau a ddarperir gan y gwasanaeth hwn ar gael ac nid i fynd adref. Cafwyd adroddiadau hefyd y byddai staff ysgol yn mynd â llyfrau Lori Ni oddi ar y disgyblion mewn dosbarthiadau i'w cadw tan yr ymweliad nesaf rhag ofn i'r llyfrau fynd ar goll.

71. Drwy'r adeg roedd llyfrgelloedd yn cael eu gweld fel llefydd 'diogel' ac mae lleoliad a chyfleustra'r llyfrell, yn enwedig o ran yr ysgol a cherdded yn ôl ac ymlaen yno yn ffactor bwysig.

72. I rieni plant ifanc a defnyddwyr sy'n oedolion ymddengys fod y profiad corfforol o bori drwy lyfrau yn agwedd o lyfrgelloedd sefydlog y maent yn ei gwerthfawrogi'n arbennig:

“Mae cyswllt llyfrgell (man gollwng/casglu llyfrau) neu'r gwasanaeth teithiol yn tynnu oddi ar yr hud o bori a dod ar draws yr annisgwyl.”

5. Canlyniadau a dadansoddiad meintiol

72. Ceir manylion y dulliau a ddefnyddiwyd a'r cyfraddau ymateb yn Adran 3 uchod. Cyflwynir y canlyniadau meintiol ar wahân i'r dadansoddiad ansoddol thematig gan eu bod yn mynd i'r afael â phob un o themâu canolog yr ymgynghoriad drwy ofyn i'r cyfranogwyr restru, dosbarthu a sgorio blaenoriaethau'r gwasanaeth a'r elfennau hanfodol.

5.1 Blaenoriaethau i'r dyfodol a gwasanaethau hanfodol

73. Gofynnwyd i bob un o'r grwpiau a holwyd ar gyfer yr ymgynghoriad sgorio cyfres o flaenoriaethau'r gwasanaeth yn y dyfodol drwy ddulliau gwahanol. Rhoddir y rhestr o flaenoriaethau gwasanaeth yn Atodiad 5.

74. Yn unol â'r canllawiau moesegol cyfredol, dim ond drwy'r holiadur y cafwyd barn plant. Dosbarthwyd 500 o holiaduron i'r grŵp hwn, dychwelyd 100 gan sampl o blant yn yr ystod oedran 6 - 11, sy'n rhoi cyfradd ymateb o 20%, dim un wedi'i ddifetha neu wedi'i gwblhau'r rhannol.⁴¹

75. Mae canlyniadau'r grwpiau defnyddwyr sy'n oedolion o ran blaenoriaethau'r gwasanaeth yn y dyfodol yn deillio o gyfuniad o ddata a gafwyd gan holiaduron copi caled ac ar-lein, ynghyd â'r canlyniadau a gafwyd gan ymarfer tebyg a wnaed yn ystod y sesiynau galw heibio.⁴²

76. Yn ychwanegol at yr uchod, cynhaliwyd ymarfer tebyg ond heb fod yn union yr un fath â'r grwpiau ffocws canlynol a dargedwyd. Gofynnwyd iddynt restru a blaenoriaethu gwasanaethau 'hanfodol' mewn grwpiau bach

- Pobl ifanc (17-23 oed)
- Cyngor Pobl Hŷn
- Grwpiau Rhieni

Plant/Defnyddwyr Lori Ni: blaenoriaethau

77. Mewn ymateb i'r cais i restru, sgorio a rhoi blaenoriaethau mewn trefn, mae dosbarthiad yr ymatebion fesul oed yn y sampl o 100 o blant 6 - 11 oed fel a ganlyn:

6-8 (n = 15)

9-11 (n= 80)

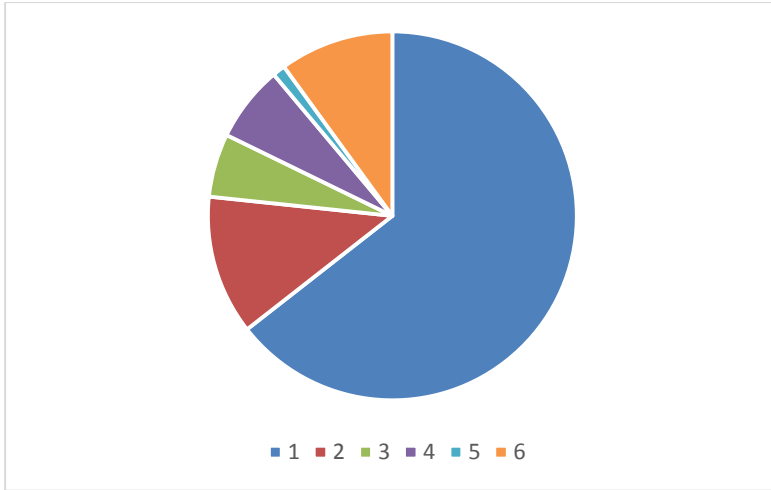
Dim ateb: (n=5)

78. Mae'r siartiau cylch canlynol yn dangos dosbarthiad blaenoriaethau'r gwasanaeth gan y cyfranogwyr a fynegodd ddewisiadau.

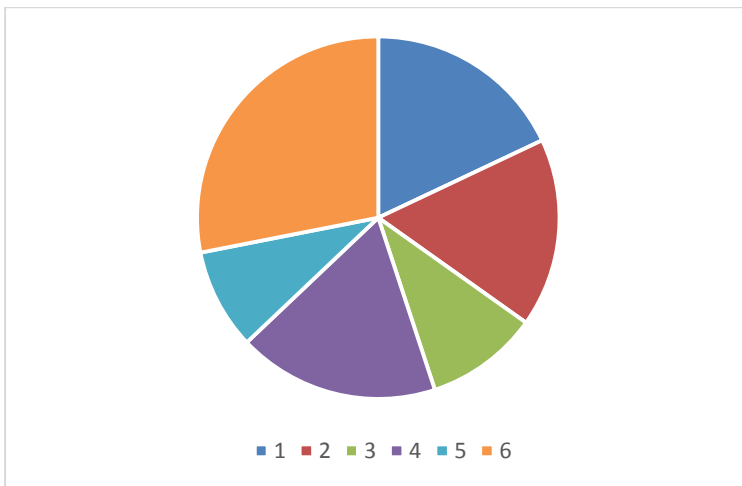
Ffigur 1: Plant/Defnyddwyr Lori Ni – Blaenoriaeth 1

⁴¹ Gweler hefyd Adran 3 parag 17.

⁴² Sylwer – Yn 44% o'r holiaduron copi caled roedd yr ymatebion i'r cwestiwn sgorio o ran dewisiadau yn ddim neu wedi'u difetha.

Ffigur 2: Plant/Defnyddwyr Lori Ni – Blaenoriaeth 2

ALLWEDD

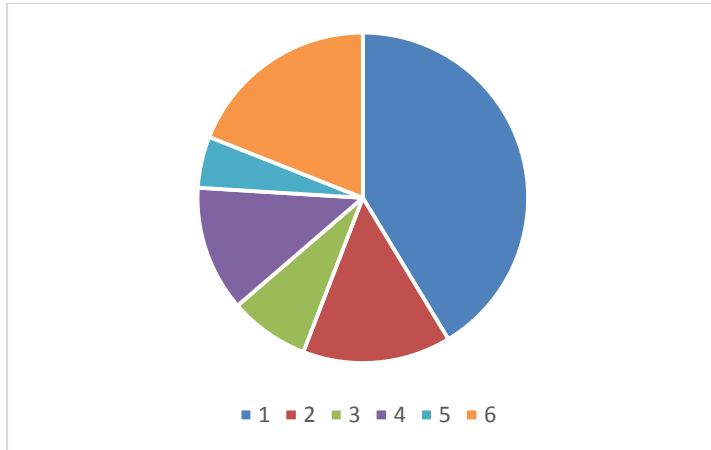
1. Gallu cael benthg llyfrau clwr papur
2. Digwyddiadau e.e. Her Ddarllen yr Haf
3. Defnyddio'r cyfrifiadur
4. Gallu cael benthg e-lyfrau
5. Gall cael benthg *kindle* neu *i-pad*
6. Llyfrgelloedd ar agor ar ôl ysgol

Canlyniadau Blaenoriaethau 1 a 2:

- 'Gallu cael benthg llyfrau' oedd y dewis cyntaf i flaenoriaeth 1, gyda 64% o'r ymatebwyr yn dewis yr opsiwn hwn.
- 'Digwyddiadau e.e. her ddarllen' oedd yr ail ddewis i flaenoriaeth 1 ar 12%
- 'Llyfrgelloedd ar agor ar ôl oriau ysgol' oedd y 3ydd dewis i flaenoriaeth 1 ar 10% OND 'llyfrgelloedd ar agor ar ôl oriau ysgol' oedd dewis uchaf blaenoriaeth 2 ar 28%
- 'benthg llyfrau papur ac e-lyfrau' yn rhannu'r ail safle ym mlaenoriaeth 2 ar 18% yr un
- Roedd 'Digwyddiadau e.e. her ddarllen' yn 3ydd agos ym mlaenoriaeth 2 ar 17%

79. Mae cyfuno blaenoriaethau 1 a 2 – h.y. y cyfranogwyr yn dewis hwn fel naill ai eu blaenoriaeth gyntaf neu ail yn rhoi'r canlyniadau canlynol a ddangosir yn Ffigur 3 isod:

Ffigur 3: Cyfuno Blaenoriaethau 1 a 2 – plant/defnyddwyr Lori Ni

ALLWEDD

1. Gallu cael benthyg llyfrau clawr papur
2. Digwyddiadau e.e. Her Ddarllen yr Haf
3. Defnyddio'r cyfrifiadur
4. Gallu cael benthyg e-lyfrau
5. Gall cael benthyg *kindle* neu *i-pad*
6. Llyfrgelloedd ar agor ar ôl ysgol

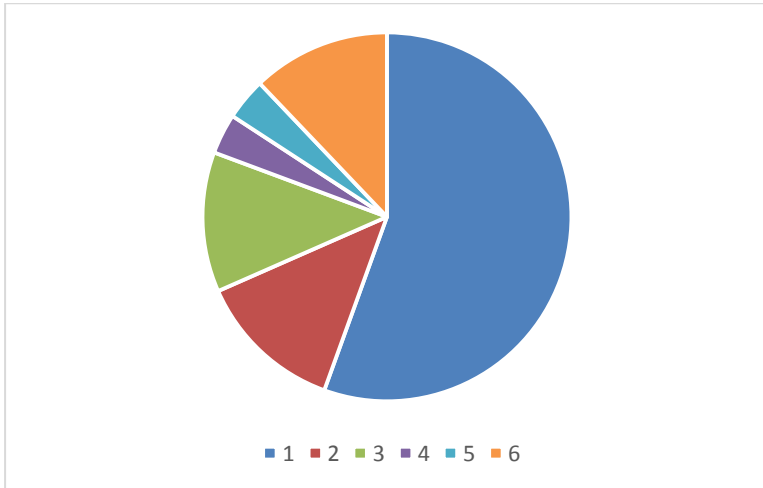
Cyfuno Blaenoriaethau 1 a 2:

1. 'Gallu cael benthyg llyfrau' = 41%
2. 'Llyfrgelloedd ar agor ar ôl oriau ysgol' = 19%
3. 'Digwyddiadau e.e. her ddarllen' = 15%
4. 'Gallu cael benthyg e-lyfrau' = 12%
5. 'Mynd ar gyfrifiaduron' = 7%
6. 'Gallu cael benthyg dyfeisiau darllen' = 5%

Defnyddwyr Gwasanaeth - Oedolion: blaenoriaethau

80. Mae'r siartiau cylch canlynol yn dangos dosbarthiad y blaenoriaethau gwasanaeth yn ôl y cyfranogwyr a fynegodd ddewis. Mae Ffigur 4 yn dangos y cyfrannau canran i restrri blaenoriaeth 1 gan y grŵp hwn.

Ffigur 4: Blaenoriaeth 1 – Defnyddwyr gwasanaethau oedolion

ALLWEDD

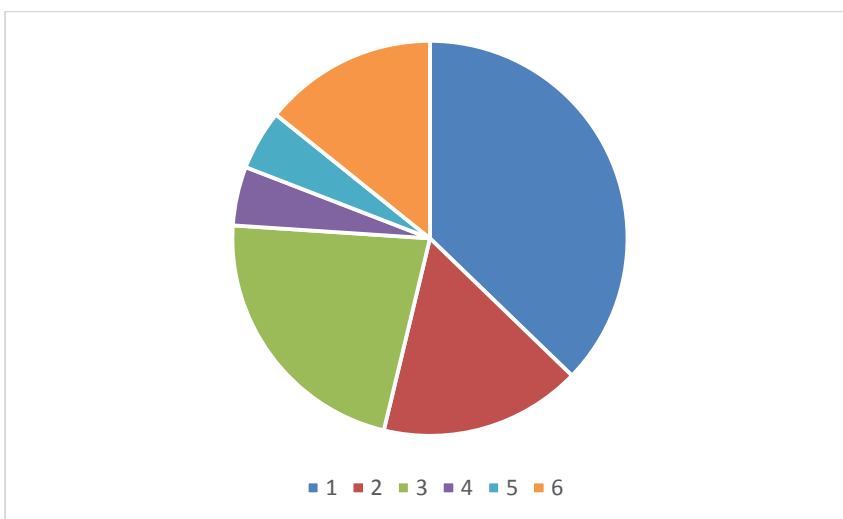
- 1 = Amrywiaeth eang o lyfrau print a digidol
- 2 = Digwyddiadau a gweithgareddau
- 3 = Defnydd cyfrifiaduron am ddim
- 4 = Dyfeisiau darllen i'w benthyg
- 5 = Mynediad at ddeunydd cyfeirio digidol
- 6 = Ymestyn ac addasu oriau agor y prif lyfrgelloedd

Canlyniadau Blaenoriaeth 1:

- 1. 'Amrywiaeth eang o lyfrau print a digidol' = 56%.
- 2. 'Digwyddiadau a gweithgareddau' = 13%
- 3. 'Defnydd cyfrifiaduron am ddim' ac 'Ymestyn ac addasu oriau agor prif lyfrgelloedd' = 12%
- 5. 'Mynediad at ddeunydd cyfeirio digidol' a 'dyfeisiau darllen i'w benthyg' = 4% .

81. Cyfuno blaenoriaethau 1 a 2 - h.y. mae cyfranogwyr yn dewis hon fel naill ai fel blaenoriaeth gyntaf neu ail yn rhoi'r canlyniadau canlynol, fel ag y dangosir yn Ffigur 5 isod:

Ffigur 5: Cyfuno Blaenoriaethau 1 a 2 – Defnyddwyr Gwasanaeth - Oedolion

ALLWEDD

- 1 = Amrywiaeth eang o lyfrau print a digidol

- 2 = Digwyddiadau a gweithgareddau
- 3 = Defnydd cyfrifiaduron am ddim
- 4 = Dyfeisiau darllen i'w benthyg
- 5 = Mynediad at ddeunydd cyfeirio digidol
- 6 = Ymestyn ac addasu oriau agor y prif lyfrgelloedd

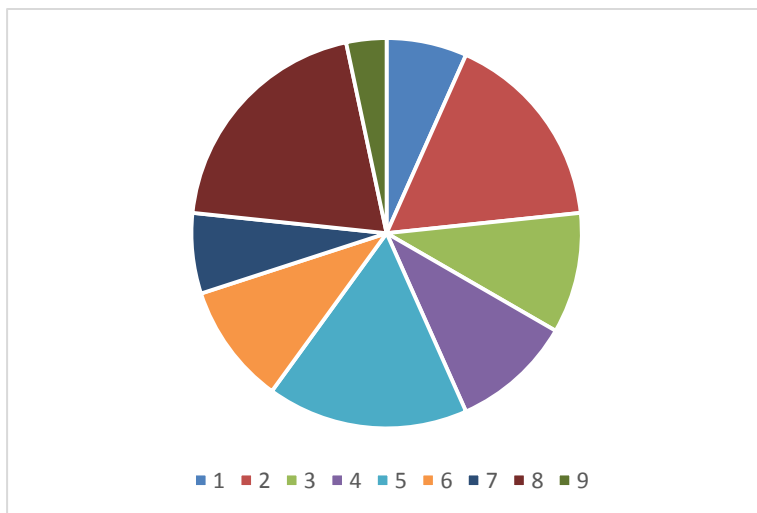
Cyfuno Blaenoriaethau 1 a 2:

- 1. 'Amrywiaeth eang o lyfrau' = 37%
- 2. 'Defnydd cyfrifiaduron am ddim' = 22%
- 3. 'Digwyddiadau a gweithgareddau' = 16%
- 4. 'Ymestyn ac addasu oriau agor y prif lyfrgelloedd' = 14%
- 5. 'Mynediad at ddeunydd cyfeirio digidol' a 'Dyfeisiau darllen i'w benthyg' = 5%.

Grwpiau ffocws: Canlyniadau

82. Mae Ffigur 6 yn dangos naw prif elfen hanfodol y gwasanaeth llyfrgell fel ag y'u nodwyd gan y grŵp ffocws a gynhaliwyd gyda Phobl ifanc (17 – 23), maint sampl = 10 .

Ffigur 6: Elfennau hanfodol y gwasanaeth: Grŵp ffocws Pobl Ifanc

ALLWEDD

- 1 = Offer darllen digidol
- 2 = Defnydd cyfrifiadur am ddim
- 3 = Digwyddiadau a gweithgareddau
- 4 = Oriau agor hyblyg a hirach i'r prif lyfrgelloedd
- 5 = Lori Ni i blant a phobl ifanc
- 6 = Llyfrau digidol i'w benthyg
- 7 = Amrywiaeth eang o lyfrau print
- 8 = Gwasanaeth llyfrgell i gartrefi pobl hygryw
- 9 = Llyfrgell deithiol

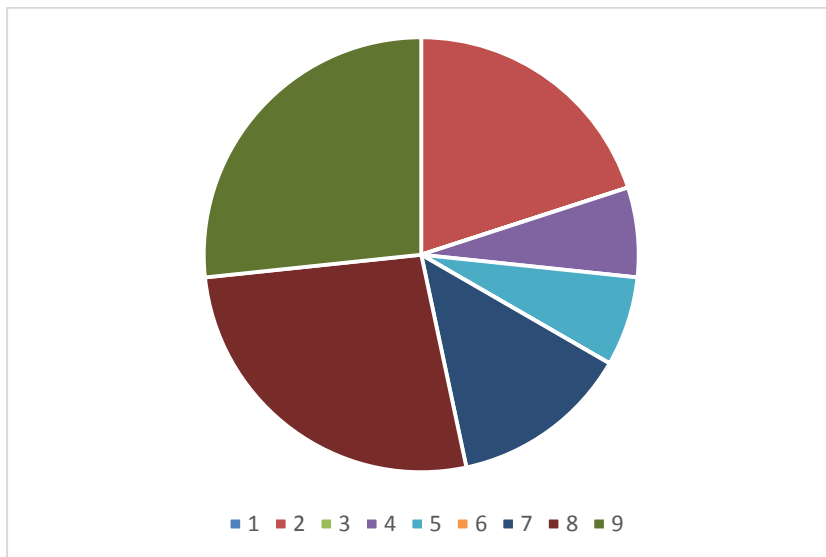
Canlyniadau'r elfennau hanfodol:

- 1. 'Gwasanaeth llyfrgell i gartrefi pobl hygryw' = 20%

2. 'Lori Ni i blant a phobl ifanc' a 'Mynediad am ddim i gyfrifiaduron' = 17%
4. 'Digwyddiadau a gweithgareddau', 'Oriau agor hyblyg a hirach' a 'Llyfrau digidol' =10%
7. 'Amrywiaeth eang o lyfrau print' a 'dyfeisiau e-ddarllen' = 7%
9. 'Llyfrgell deithiol' =3%

83. Mae Ffigur 7 yn dangos elfennau hanfodol y gwasanaeth llyfrgell fel ag y'u nodwyd gan y grŵp ffocws a gynhaliwyd gydag Aelodau'r Cyngor Pobl Hŷn – maint sampl – 37 mewn grwpiau o naw. Ni chafodd y categorïau 'dyfeisiau e-ddarllen', 'llyfrau digidol', 'digwyddiadau a gweithgareddau' eu rhestru gan y grŵp hwn fel rhai hanfodol. Ni ddylid dehongli hyn fel prawf nad yw'r grŵp hwn yn gwerthfawrogi'r gwasanaethau hyn o gwbl; yn hytrach ni chânt eu hystyried yn 'hanfodol' ganddynt o ddewis.

Ffigur 7: Elfennau hanfodol y gwasanaeth: Cyngor Pobl Hŷn

ALLWEDD

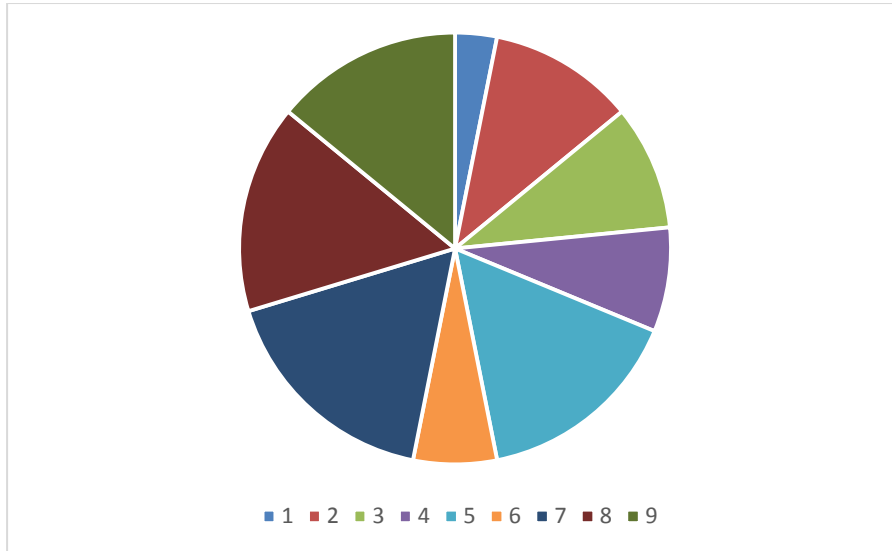
- 1 = Offer darllen digidol
- 2 = Defnydd cyfrifiadur am ddim
- 3 = Digwyddiadau a gweithgareddau
- 4 = Oriau agor hyblyg a hirach i'r prif lyfrgelloedd
- 5 = Lori Ni i blant a phobl ifanc
- 6 = Llyfrau digidol i'w benthyg
- 7 = Amrywiaeth eang o lyfrau print
- 8 = Gwasanaeth llyfrgell i gartrefi pobl hyglwyf
- 9 = Llyfrgell deithiol

Canlyniadau'r elfennau hanfodol:

1. 'Gwasanaeth llyfrgell cartref i bobl hyglwyf' a 'Llyfrgell deithiol' = 27%
3. 'Defnydd cyfrifiadur am ddim' = 20%
4. 'Amrywiaeth eang o lyfrau print' = 13%
5. 'Lori Ni i blant a phobl ifanc' ac 'Oriau agor hyblyg a hirach' = 7%

84. Mae Ffigur 8 yn dangos elfennau hanfodol y gwasanaeth llyfrgell fel ag y'u nodwyd gan y grŵp ffocws a gynhaliwyd gyda Grwpiau Rhieni⁴³.

Ffigur 8: Elfennau hanfodol y gwasanaeth- Grwpiau Rhieni

ALLWEDD

- 1 = Offer darllen digidol
- 2 = Defnydd cyfrifiadur am ddim
- 3 = Digwyddiadau a gweithgareddau
- 4 = Oriau agor hyblyg a hirach i'r prif lyfrgelloedd
- 5 = Lori Ni i blant a phobl ifanc
- 6 = Llyfrau digidol i'w benthyg
- 7 = Amrywiaeth eang o lyfrau print
- 8 = Gwasanaeth llyfrgell i gartrefi pobl hyglwyf
- 9 = Llyfrgell deithiol

Canlyniadau'r elfennau hanfodol:

- 1. 'Amrywiaeth eang o lyfrau print' = 17%
- 2. 'Gwasanaeth llyfrgell cartref i oedolion hyglwyf' a 'Lori Ni i blant a phobl ifanc' = 15%
- 4. 'Llyfrgell deithiol' = 14%
- 5. 'Defnydd cyfrifiadur am ddim' = 11%
- 6. 'Digwyddiadau a gweithgareddau' = 9%
- 7. 'Oriau agor hyblyg a hirach' = 8%
- 8. 'Llyfrau digidol = 6%
- 9. 'dyfeisiau e-ddarllen = 3%

Plant/Defnyddwyr Lori Ni: arferion/dewisiadau darllen

⁴³ Sylwer – roedd dau oedolyn hyglwyf a rhai plant yn bresennol.

85. Yn olaf, gofynnwyd i'r cyfranogwyr yn y grwpiau plant restru eu harferion a'u dewisiadau darllen presennol. Dyma'r canlyniadau

- 51% yn darllen llyfrau clawr caled/clawr papur yn unig
- 35% yn darllen llyfrau clawr caled/papur ac e lyfrau
- 12% yn darllen drwy ddefnyddio e ddyfeisiau fel llechi, ffoniau, *Kindle* ayb.

Gall y canlyniadau u uchod ymddangos yn dipyn o syndod i'r grŵp oedran hwn. Fodd bynnag, fel ag y nodwyd yn gynt, dim ond sampl dangosol, darluniadol yw hwn. Gall y ffaith eu bod yn well ganddynt, fe ymddangosir, lyfrau clawr caled/papur fod yn rhannol yn adlewyrchu nifer o ffactorau, ar eu pennau eu hunain neu mewn cyfuniad. Gallai mynediad at galedwedd ac e-ddeunyddiau fod yn un ffactor, ond gall hefyd fod yn awydd i blesio a rhoi'r ateb yn y mae'r cyfranogwyr yn meddwl y mae'r holwr yn dymuno'n gweld/clywed – tueddiad cyffredin mewn arolygon a chyfweliadau yn gyffredinol

6. Casgliadau

- a. Yn wyneb sefyllfa ariannol gynyddol anodd, mae'n rhaid i Gyngor Gwynedd gydbwyso'r hyn y mae angen iddo'i wneud i gyflawni ei rwymedigaethau o dan Ddeddf Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd 1964⁴⁴, bodloni anghenion a disgwyliadau'r defnyddwyr â'r galwadau trwm eraill ar ei gyllideb. Fel un is-set o boblogaeth Gwynedd, roedd gan ddefnyddwyr y Gwasanaeth Llyfrgell a gymerodd ran yn Ymgynghoriad 2015 farn gref ac yn gyffredinol roeddent yn gwrthwynebu newid gan nad oes ganddynt lawer o ddealltwriaeth o'r toriadau yn y gyllideb sy'n wynebu'r Cyngor, na chydymdeimlad chwaith.
- b. Nid yw'r weledigaeth a'r strategaeth ddrafft '*Mwy na Llyfrau*' yn cydnabod yn llawn bod gan adeiladau llyfrgell swyddogaethau pwysig y tu hwnt i lyfrau a darparu gwybodaeth. Maent yn fannau cyhoeddus a chanolfannau cymdeithasol mewn nifer o gymunedau, mewn perthynas â:
 - iechyd meddwl – er enghraifft – drwy leddfu ac atal dementia
 - atal ymddygiad gwrthgymdeithasol
 - addysg – hwyluso a helpu caffael sgiliau llythrennedd a chymdeithasol
 - lleihau ôl-troed carbon y sir
 - cyfrannu at yr economi leol
 - cynhwysiad cymdeithasol ar sail oed, iaith neu drwy gymhathu newydd-ddyfodiaid.Ymhellach mae llawer o'r rhain yn cyfrannu at nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- c. Nid yw mwyach yn ariannol gynaliadwy i Wasanaeth Llyfrgell Gwynedd barhau i gadw amryw o adeiladau at ddibenion llyfrgell yn unig, gyda stoc yn eistedd ar silffoedd heb fod ar gael, a dim mynediad at gyfrifiaduron am lawer o'r amser, oherwydd mai dim ond yn rhan-amser y mae'r adeiladau ar agor. Hwn yw'r gwirionedd er gwaethaf ymbil taer gan ddefnyddwyr ar i'r Cyngor gadw adeiladau llyfrgell hyd yn oed os mai am ychydig oriau'r wythnos y maent ar agor.

⁴⁴ Llyfrfa Ei Mawrhydi (1964) *Deddf Llyfrgelloedd ac Amgueddfeydd Cyhoeddus 1964*. Ar gael: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/75>

ch. Mae angen i'r ddarpariaeth llyfrgell newydd ddatblygu a newid yn raddol fel bod defnyddwyr yn ymgyfarwyddo â'r newidiadau ac yn cael cyfle i newid eu hymddygiad a'u patrymau defnydd eu hunain.

d. Rhaid i newidiadau ac addasiadau gael eu cynnwys drwyddi draw ym mhob man darparu gwasanaeth ac ym mhob cymuned er mwyn bodloni anghenion defnyddwyr a chyflawni gofynion y gwasanaeth i fod yn gynaliadwy ac yn addas ar gyfer y dyfodol.

dd. Mae angen i Gyngor Gwynedd sicrhau fod ei Wasanaeth Llyfrgell yn bodloni'r safonau presennol ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus fel ag y'u cyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru⁴⁵ er mwyn cyflawni ei rwymedigaethau statudol. Ond, er mwyn gwneud y toriadau sylweddol yn y gyllideb sy'n ofynnol o dan *Her Gwynedd*, i wneud y gwasanaeth yn addas i'r 21ain ganrif a diwallu anghenion defnyddwyr, mae Cyngor Gwynedd angen model sy'n denu defnyddwyr i:

- ymweld â phrif lyfrgell
- ymweld â llyfrgell a reolir yn gymunedol o dan arweiniad yr awdurdod⁴⁶
- ymweld â llyfrgell symudol
- cael mynediad i'r Gwasanaeth Llyfrgell ar-lein

e. Bydd angen i'r ddarpariaeth newydd sicrhau fod y ffactorau canlynol yn eu lle cyn llawned â phosibl ym mhob man darparu gwasanaeth:

- amseroedd agor/ymweld cyfleus,
- safon gwasanaeth uchel,
- amrywiaeth ddeniadol o eitemau a gwasanaethau,
- cyfleoedd i gymdeithasu'n anffurfiol,
- mynediad hawdd,
- cysylltiadau trafndiaeth cyfleus.

Byddai'n ddymunol hefyd rhoi cyfleoedd i'r defnyddwyr bori drwy gasgliadau sy'n cael eu diweddarau'n gyson neu gael eu cyflwyno i lyfrau ac awduron newydd.

f. Mae gan gymunedau gwahanol gymwyseddau, galluoedd a dymuniadau gwahanol o ran cymryd rhan ac ysgwyddo cyfrifoldeb am lyfrgelloedd ac ni fydd un model yn addas i bob sefyllfa. Bydd angen cyfathrebu'n ofalus iawn o safbwynt ymgysylltu â gwirfoddolwyr a gwneud hynny'n raddol.

ff. Gallai gwirfoddolwyr gymryd rhan i ehangu a chyfoethogi'r profiad llyfrgell mewn:

- llyfrgelloedd sefydlog
- dosbarthu ystafell gefn
- digwyddiadau a sesiynau hyfforddi

⁴⁵ Llywodraeth Cymru (2014) *Llyfrgelloedd yn gwneud gwahaniaeth: pumed fframwaith y Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014-2017*. Ar gael:

<http://gov.wales/docs/drah/publications/140425wpls5en.pdf>

⁴⁶ *Canllawiau ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanethau Llyfrgelloedd Cyhoeddus yng Nghymru*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/150522community-managed-libraries-en.pdf>

- ar lyfrgelloedd teithiol/ymweliadau cartref
- trafnidiaeth
- codi arian

i **gefnogi** staff cyflogedig proffesiynol os yw'r staff a'r gwirfoddolwyr yn cael hyfforddiant. Fodd bynnag, mae'r lefelau staffio isel presennol yn effeithio ar amser staff i reoli gwirfoddolwyr a gall defnyddwyr fod yn wrthwynebus i unrhyw gynllun gwirfoddoli. Mae angen sgiliau arbennig, y gallu i gyfathrebu a phrofiad.

- g. Er bod y cyfle i bori drwy lyfrau a'u trafod yn eu dwylo yn cael ei werthfawrogi gan nifer o ddefnyddwyr, gallai datrysiadau digidol/ar-lein gyfrannu o'u cyflwyno'n sensitif, megis defnyddwyr yn cael eu gwahodd drwy alwad ffôn neu e-bost i ymweld ag adeilad llyfrgell neu ddolen i weld llyfrau a ddewiswyd iddynt, yn seiliedig ar eu defnydd blaenorol.
- h. Ar hyn o bryd mae adeiladau Llyfrgell Gwynedd yn darparu mynediad hanfodol ac am ddim i gyfrifiaduron i sectorau o'r boblogaeth mewn nifer o gymunedau, rhai ohonynt â chyfraddau cynhwysiant digidol isel. Am y rheswm a eglurwyd ym mhwynt c, mae'n bosibl na fydd Cyngor Gwynedd yn gallu cefnogi rhai o'r adeiladau hyn yn y dyfodol.
- i. Mae adeiladau llyfrgell a'u staff yn chwarae rhan bwysig o safbwynt yr iaith Gymraeg mewn amryw o gymunedau drwy'r sir ac mae ganddynt rôl sylweddol mewn rhai ohonynt.
- j. Drwyddi draw mae nifer defnyddwyr Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd yn dirywio oherwydd:
 - proffil oedran hŷn y defnyddwyr
 - tynfa'r oes ddigidol sy'n gwneud adeiladau llyfrgell yn llai perthnasol i bobl iau.
Ond, mae tueddiadau defnyddwyr yn llyfrgell Penygroes yn awgrymu fod modd, gydag ymdrech bendant a marchnata parhaus, cynyddu niferoedd defnyddwyr hyd yn oed ymhlith yr ifanc.
- k. Bydd angen i'r model o ddarparu gwasanaeth ystyried cynnydd parhaus yn defnyddwyr y gwasanaeth llyfrgell cartref ond ochr yn ochr â hyn, peidio â difrio'r agwedd 'gwasanaeth' lle mae staff yn treulio amser gyda phobl yn eu cartrefi, h.y. nid rhoi sylw i niferoedd yn unig.
- l. Mae angen i Wasanaeth Llyfrgell Gwynedd, mewn cydweithrediad ag ysgolion a'r gwasanaeth addysg, barhau i ddatblygu ac addasu er mwyn darparu deunydd darllen hanfodol i blant, yn yr ysgol a'r tu allan, i gefnogi eu haddysg a helpu sgiliau llythrennedd a chynyddu nifer y defnyddwyr yn y dyfodol.

Argymhellion

Y Strategaeth/Y Weledigaeth

a. Newid nod craidd 3 o: 'Hybu'r defnydd o adnoddau'r gwasanaeth a llyfrgelloedd fel canolfannau cymunedol amlbwrpas' i 'Cefnogi a hybu'r defnydd o'r gwasanaeth a'i adeiladau fel mannau cymunedol anffurfiol a ffurfiol amlbwrpas a gwasanaethau y tu hwnt i lyfrau'.

b. Newid maes gwasanaeth allweddol/thema graidd sy'n adlewyrchu'r uchod i

Hybu iechyd a lles unigolion a chymunedau.

c. Ystyried cynnwys gweithredoedd o dan yr uchod sy'n adlewyrchu rôl bwysig y gwasanaeth a llyfrgelloedd o ran cydlyniant cymunedol, iechyd meddwl, cynhwysiant cymdeithasol, yr economi leol a'r iaith Gymraeg.

Y ddarpariaeth

d. Er mwyn cyflwyno gwasanaeth mwy cost-ffeithlon ac effeithiol, mae angen cynnig ystod ehangach o ddarpariaeth gwasanaeth llyfrgell na'r hyn a gynigir ar hyn o bryd (+/-20 awr gwasanaeth llyfrgell sefydlog neu symudol), naill ai fel ateb unigol neu mewn cyfuniad ag un arall, fel ag yr amlinellir yn Argymhellion e-q isod.

e. Creu amrywiaeth o ddarpariaeth gwasanaeth i wella a pharu argaeledd y gwasanaeth/oriau agor â'r patrymau defnydd drwy roi sylw at anghenion defnyddwyr. Angen rhoi sylw arbennig i gydweddu mynediad corfforol/oriau agor ag amserlenni trafndiaeth gyhoeddus a phatrymau gwaith lleol.

f. Ystyried cynnig gwasanaeth llyfrgell a reolir gan gymunedau yn yr 8 llyfrgell sydd ar agor am lai na 20 awr yr wythnos yn ogystal â'r 9 llyfrgell lawn-amser. Er mwyn sicrhau fod y rhain yn gymwys i gael eu hystyried fel rhan o'r ddarpariaeth statudol, sefydlu llyfrgelloedd Model C - llyfrgelloedd cymunedol dan arweiniad yr awdurdod - fel ar yr argymhellir yn adroddiad *Ymddiriedolaethau Annibynnol a Llyfrgelloedd Cymunedol yng Nghymru* (2014) (t.30)⁴⁷ a gadarnheir gan *Ganllawiau Llywodraeth Cymru ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgell Cyhoeddus yng Nghymru* (t. 17).⁴⁸ Dylai gwasanaethau o'r fath fodloni'r 18 Hawl Craidd a amlinellir ym mhumed fframwaith Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru⁴⁹.

g. Symud tuag at system fwy canolog ar gyfer storio a dosbarthu CDs, DVDs, deunydd print ac electronig [model "Llyfrgell Brydeinig – gwasanaeth Boston Spa"] i gefnogi'r ystod gyfan o ddarpariaeth llyfrgell er mwyn osgoi cael stoc yn eistedd ar silffoedd mewn llyfrgelloedd wedi cau. Y system a'r broses i gael eu goruchwylio gan staff cyflogedig ond ei chyflwyno'n weithredol gan wirfoddolwyr a hyfforddwyd drwy'r ystod o adeiladau a'r gwasanaeth teithiol neu drwy gyfleusterau eraill fel canolfannau hamdden ac ysgolion.

⁴⁷ Roberts, D.H.E. (2014) *Ymddiriedolaethau Annibynnol a Llyfrgelloedd Cymunedol yng Nghymru: Ymchwil i natur y ddarpariaeth gyfredol a'r hyn a gynllunir, Rhagfyr 2014, comisiynwyd gan Lywodraeth Cymru*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/150211-independent-trusts-community-libraries-en.pdf>

⁴⁸ Llywodraeth Cymru (2015) *Canllawiau ynghylch Llyfrgelloedd a Reolir gan Gymunedau a Darpariaeth Statudol Gwasanaethau Llyfrgell Cyhoeddus yng Nghymru*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/150522community-managed-libraries-en.pdf>

⁴⁹ Llywodraeth Cymru (2014) *Llyfrgelloedd yn gwneud gwahaniaeth: pumed fframwaith y Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014-2017*. Ar gael: <http://gov.wales/docs/drah/publications/140425wpls5en.pdf>

h. Cyflwyno rhaglen o weithgareddau a gwasanaethau yn y 9 llyfrgell fwyaf i hyrwyddo cynhwysiant digidol. Gallai'r rhain gael eu cyflwyno gan staff llyfrgelloedd cyhoeddus gyda chymorth grwpiau defnyddwyr o'r cymunedau i gyd i dreialu a chynghori ar unrhyw weithgareddau a gwasanaethau newydd. Byddai'r 9 llyfrgell yn y tymor hir yn arwain ar yr e-adnoddau ac yn cyflwyno hyfforddiant wyneb yn wyneb wrth i'r gwasanaethau newydd gyrraedd cymunedau. Gallai gwirfoddolwyr gefnogi'r datblygiadau hyn drwy ymgymryd â thasgau bob dydd fel dosbarthu/derbyn llyfrau.

i. Codi lefelau llythrennedd ymhlith plant a phobl ifanc, gwella mynediad at e-adnoddau drwy roi benthyg darllynyddion e-lyfrau yn ogystal ag e-ddeunyddiau (llyfrau, cylchgronau a llyfrau sain) fel ag y rhoddir yn barod o dan delerau cynllun "ECALM" (*Every Child a Library Member*)⁵⁰.

j. Cefnogi Argymhelliad a. uchod ac mewn cysylltiad ag f, archwilio partneriaethau posibl gyda grwpiau/mudiadau cymunedol perthnasol a llunio dulliau a gweithgareddau i alluogi llyfrgelloedd i gyflawni eu potensial fel manau cymunedol ffurfiol ac anffurfiol amlbwrpas a hyrwyddo iechyd a lles y tu hwnt i gyflenwi a benthyca adnoddau'n unig.

k. Sicrhau corff sydd â hanes blaenorol a phrofiad o'r sector gwirfoddol, megis Mantell Gwynedd, i helpu i recriwtio gwirfoddolwyr addas i helpu i gyflawni pob model o ddarpariaeth llyfrgell a phwyntiau gwasanaeth fel y bo'n briodol.

l. Creu rhaglen a gynlluniwyd i recriwtio a hyfforddi gwirfoddolwyr a fydd yn cynnwys hyfforddiant cyffredinol mewn cyflwyno gwasanaeth a hyfforddiant mwy arbenigol mewn cefnogi a chyflenwi technoleg, ynghyd â gweithgareddau ategol megis cludo defnyddwyr i'r llyfrgell agosaf, codi arian a mynd gyda gyrwyr llyfrgelloedd teithiol i gartrefi. Dylid ystyried hefyd cyflwyno rhaglen hyfforddiant i'r staff cyflogedig er mwyn eu galluogi i reoli a chyflawni modelau gwasanaeth newydd fel ag yr argymhellwyd uchod a rheoli staff gwirfoddol yn effeithiol ac effeithlon.

m. Gwella'r cyfeirio at/arwyddo holl ystod y gwasanaethau llyfrgell yn cynnwys yr adeiladau, gwasanaethau teithiol, benthyca rhwng llyfrgelloedd ac ymweliadau cartref – ar y we ac yn ffisegol.

n. Adnewyddu marchnata a chyfathrebu gwasanaethau Cyngor Gwynedd yn gyffredinol yn cynnwys llyfrgelloedd, er mwyn hyrwyddo cynnig gwasanaeth integredig lleol. Ceisio cynnal ymgyrchoedd marchnata penodol dros gyfnod o 3 – 5 mlynedd er mwyn gwneud ymdrech barhaus i wrthdroi'r dirywiad yn nifer y defnyddwyr, gyda'r nod hirdymor o gynyddu defnydd.

o. Archwilio cyfleoedd posibl am bartneriaethau newydd neu ddatblygu'r trefniadau presennol â:

- Phartneriaeth Ogwen ym Methesda
- y Swyddfa Bost neu'r Cyngor Cymuned yng Nghricieth
- Antur Nantlle ym Mhenygroes
- yr ysgol gynradd leol neu'r fenter gymdeithasol, Menter Fachwen, yn Neiniolen
- y Feddygfa yn Nefyn neu'r fenter gymdeithasol yng Nghongl Meinciau, Botwnnog
- y Ganolfan Gymuned/Cyngor Cymuned yn Llanberis,
- Ysgol Uwchradd Ardudwy yn Harlech,
- Cwmni Deudraeth ym Mhenrhyndeudraeth.

⁵⁰ Treialwyd y cynllun hwn gan Wynedd; i gael manylion gweler <http://www.cilip.org.uk/cilip-cymru-wales/news/every-child-member>

p. Darparu digon o fynediad am ddim i gyfrifiaduron mewn adeiladau cyhoeddus lleol eraill/pwyntiau gwasanaethau cymunedol ar adegau ac amodau cyfleus, er enghraifft canolfannau hamdden, ysgolion ac yn y blaen os nad yw mynediad i adeiladau llyfrgell yn parhau mewn cymunedau penodol.

q. Parhau i gyflogi staff Cymraeg eu hiaith a mynd ati i recriwtio gwirfoddolwyr sy'n siarad Cymraeg i wneud unrhyw ddyletswyddau blaen tŷ. Cadw dewis eang o lyfrau Cymraeg er mwyn cynnal rôl bwysig llyfrgelloedd o safbwynt yr iaith Gymraeg.

ATODIADAU

ATODIAD 1	Llywodraeth Cymru (2014) Llyfrgelloedd yn gwneud gwahaniaeth Pumed fframwaith ansawdd Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru 2014 – 2017
ATODIAD 2a	Holiadur Ymgynghoriad ar y Gwasanaeth Llyfrgell (oedolion)
ATODIAD 2B	Holiadur Ymgynghoriad ar y Gwasanaeth Llyfrgell (plant)
ATODIAD 3	Amlinelliad Trafod Sesiynau Galw-heibio Llyfrgelloedd Rhan amser
ATODIAD 4	Amlinelliad Trafod Sesiynau Galw-heibio'r Prif Lyfrgelloedd
ATODIAD 5	Blaenoriaethau Gwasanaeth Llyfrgell Gwynedd
ATODIAD 6	Tystiolaeth a gohebiaeth yr ymgynghoriad
ATODIAD 7	Sylwadau ac adborth llyfrgelloedd rhan-amser
ATODIAD 8	Sylwadau ac adborth prif lyfrgelloedd
ATODIAD 9	Awgrymiadau creu incwm